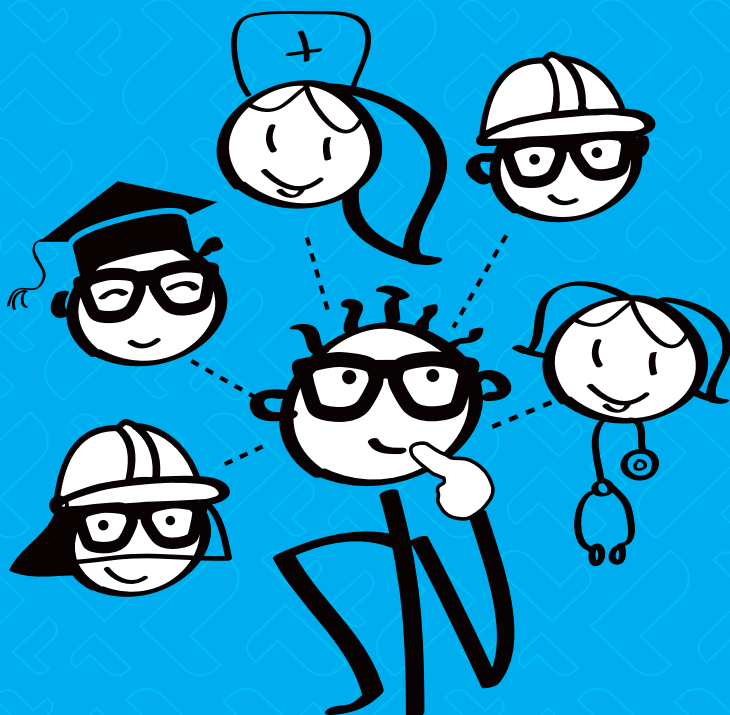

Losy absolwentów szkół wyższych województwa lubelskiego

RAPORT Z BADAŃ IŁOŚCIOWYCH

Losy absolwentów szkół wyższych

województwa lubelskiego

RAPORT Z BADAŃ IŁOŚCIOWYCH

WOJEWÓDZKI URZĄD PRACY
W LUBLINIE

Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie
Wydział Badań i Analiz

Wydawca:

Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie

ul. Obywatelska 4, 20-092 Lublin

sekretariat: tel. 81 463 53 00, fax 81 463 53 05

e-mail: sekretariat@wup.lublin.pl

wuplublin.praca.gov.pl

Opracowanie i realizacja badań ilościowych:

Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie

Wydział Badań i Analiz

Lubelskie Obserwatorium Rynku Pracy

Autorzy:

Grzegorz Gach

Piotr Krzesiński

Publikacja jest dostępna bezpłatnie.

Nakład 1 500 egzemplarzy

ISBN 978-83-63826-39-0

Lublin 2017

Spis treści

Wprowadzenie	4
Metodyka badania	9
1. Charakterystyka respondentów	13
2. Przeszła i bieżąca aktywność na rynku pracy	17
Doświadczenie zawodowe równoległe do wyższej edukacji	17
Absolwenci pracujący	18
Absolwenci niepracujący	20
Atuty w kontekście aktywności zawodowej	23
Zatrudnienie – uwarunkowania	25
Bilans barier	29
Czynniki sukcesu pracujących	31
3. Ocena kierunku studiów – zawodu wyuczonego	34
Okoliczności wyboru kierunku	34
Hipotetyczny ponowny wybór	36
Szanse na znalezienie zatrudnienia	39
Zawód wyuczony a wykonywany	41
Podsumowanie	47
Aneks – kwestionariusz CAWI	50

Wprowadzenie

Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie w latach 2012 – 2015 wydał sześć publikacji dotyczących problematyki losów absolwentów, na podstawie wyników badań prowadzonych w skali regionalnej. Wydawnictwa były efektem prac Lubelskiego Obserwatorium Rynku Pracy w Wydziale Badań i Analiz. Poglębione badania oraz szerokie upowszechnianie wyników, wniosków i rekomendacji było możliwe dzięki umieszczeniu przedsięwzięć badawczych w projektach systemowych współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, w Programie Operacyjnym Kapitał Ludzki (Poddziałanie 6.1.2). Sześć raportów, pobranych z projektowej strony internetowej łącznie 15 538¹ razy, ustanowiło istotny punkt odniesienia i źródło bibliograficzne dla prac badawczo-analitycznych z zakresu sytuacji edukacyjno-zawodowej absolwentów szkół z regionu lubelskiego. Publikacje są również bazą praktycznej wiedzy wykorzystywaną przez animatorów pracy z młodzieżą, w tym doradców zawodowych i nauczycieli. Poniżej przedstawiono opracowania, zgodnie z chronologią powstawania, wraz z liczbą pobrań wersji elektronicznej w latach 2012-2016 (wszystkie publikacje dostępne są w zakładce [Lubelskie Obserwatorium Rynku Pracy](#) na stronie internetowej wuplublin.praca.gov.pl/rynek-pracy/statystyki-i-analizy):

➤ *Plany i losy zawodowe absolwentów szkół ponadgimnazjalnych i uczelni wyższych (2012)*

Wyniki badania 1 200 uczniów i studentów kończących etap edukacji. Analiza doświadczeń zawodowych młodzieży, ich planowania kariery, oceny wsparcia udzielonego przez szkołę, opinie o lokalnych rynkach pracy. Liczba pobrań: 3 688.

➤ *Plany i losy zawodowe absolwentów szkół ponadgimnazjalnych i uczelni wyższych (2013)*

Opracowano na podstawie danych od 48% absolwentów, którzy po upływie roku od pierwszego badania wypełnili ankietę internetową. Diagnoza statusu na rynku pracy i losów w rocznej perspektywie. Wnioski z badań pogłębionych wśród 30 absolwentów. Liczba pobrań: 4 053.

¹ Raporty były również dystrybuowane bezpłatnie w wersji papierowej, oraz na nośnikach elektronicznych (dla szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych), łącznie w liczbie kilku tysięcy egzemplarzy.

- *Losy absolwentów szkół województwa lubelskiego. Raport z badań ilościowych wśród absolwentów szkół wyższych i jakościowych wśród absolwentów szkół ponadgimnazjalnych i wyższych* (2014)

Raport przedstawił sytuację na rynku pracy absolwentów, na podstawie danych od 1550 osób, które ukończyły szkoły wyższe. Dodatkowo podsumowano dwuletnie losy na rynku pracy 30 absolwentów różnych typów szkół. Liczba pobrań: 4 072.

- *Losy absolwentów – kobiet pracujących, które ukończyły zasadnicze szkoły zawodowe* (2014)

Opracowanie 90 indywidualnych wywiadów na temat dotychczasowej pracy respondentek, roli efektów kształcenia zawodowego w karierze i sposobu przejścia z systemu edukacji na rynek pracy. Liczba pobrań: 1 557.

- *Losy absolwentów szkół województwa lubelskiego – raport z badań ilościowych wśród absolwentów zasadniczych szkół zawodowych i techników* (2015)

Publikacja prezentowała badanie edukacyjnych i zawodowych losów 1547 osób – z podziałem na absolwentów zasadniczych szkół zawodowych oraz absolwentów techników. Liczba pobrań: 1 228.

- *Losy absolwentów - podsumowanie badań jakościowych z okresu 2012-15* (2015)

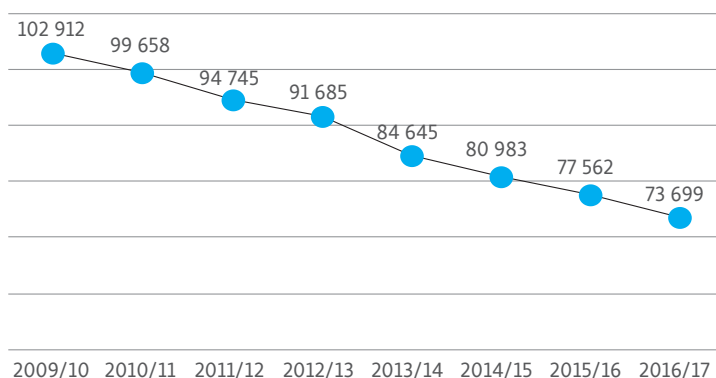
Opracowanie dotyczyło uwarunkowań aktywności zawodowej osób młodych, w tym w opiniach doradców zawodowych, prezentowało także 17 ścieżek karier osób uczestniczących w badaniach od 2012 r. Liczba pobrań: 940.

Pośród sześciu raportów największą popularnością użytkowników strony internetowej cieszył się raport z roku 2014 podsumowujący badanie ilościowe wśród absolwentów szkół wyższych województwa lubelskiego. Projekt „Lubelskie Obserwatorium Rynku Pracy – kontynuacja”, w ramach którego powstała publikacja, zakończył się w lipcu 2015 roku. Od tamtego czasu materiał z badań był wykorzystywany podczas cyklicznych warsztatów wiedzy o rynku pracy, na seminariach i konferencjach organizowanych i współorganizowanych przez WUP w Lublinie. Zapotrzebowanie na informacje o losach absolwentów według kierunków studiów wciąż utrzymywało się wśród instytucji kształcenia, które aktualizowały programy zajęć lub opracowywały nowe. Na podstawie raportu przygotowywano dla nich liczne prezentacje. Zainteresowanie danymi wyrażały jednostki organizacyjne WUP w Lublinie, instytucje rynku pracy, projektodawcy działań finansowanych z EFS, partnerstwa lokalne, organizatorzy targów edukacji i pracy, doradcy zawodowi. Materiały wykorzystano do przygotowania opinii o kierunkach kształcenia ponadgimnazjalnego i wyższego, na potrzeby posiedzeń Wojewódzkiej Rady Rynku Pracy i Wojewódzkiej Komisji Dialogu Społecznego. Tematyka losów absolwentów szkół wyższych na rynku pracy i związana z nią problematyka jakości kształcenia na poziomie wyższym wciąż cieszy się zainteresowaniem mediów. Pośredniczą one w dotarciu do maturzystów, stojących rokrocznie przed wyborem kierunku studiów z coraz bardziej bogatej oferty. Wybór kierunku studiów, jak wskazują badania, często odbywa się wraz z bliskimi osobami. Oni również znajdują się w kręgu potencjalnych odbiorców badań losów absolwentów.

Przedstawione powyżej zapotrzebowanie na wiedzę stało się uzasadnieniem do podjęcia kolejnego badania ilościowego losów absolwentów szkół wyższych, po upływie blisko trzech lat od badania w projekcie „Lubelskie Obserwatorium Rynku Pracy – kontynuacja”. Taki czas od wykonania badań społecznych może już narażać tych, którzy się nimi posługują na ryzyko podejmowania mniej trafnych działań. Na rynek pracy wychodzą bowiem nowi absolwenci szkół wyższych. Ich doświadczenia w karierze zawodowej są cenne, zwłaszcza w kontekście systematycznie zmniejszającej się od roku 2013 stopy bezrobocia. Powtórne badanie uwzględnia zatem losy nowych roczników absolwentów i umożliwia porównywanie wyników dwóch badań. Jest to możliwe, gdyż to podjęte w roku 2017 posiada takie same ramy metodyczne, o których będzie mowa w kolejnej części raportu.

Tendencje w kształtowaniu przez osoby młode własnych karier edukacyjno-zawodowych (być może w części będące wynikiem obserwacji losów absolwentów uczelni) oraz zmiany demograficzne pozwalają na stwierdzenie, że w najbliższej przyszłości nie może już powrócić sytuacja z lat 2004-2010, gdy w województwie lubelskim studiowało ogółem ponad 100 tys. osób. Aktualnym pytaniem jest raczej na jakim poziomie ustabilizuje się liczba studiujących, która od początku dekady systematycznie zmniejsza się i w roku akademickim 2016/17 wyniosła blisko 74 tys. studentów. Proces ten ukazuje wykres 1.

Wykres 1. Liczba studiujących na uczelniach województwa lubelskiego w kolejnych latach akademickich

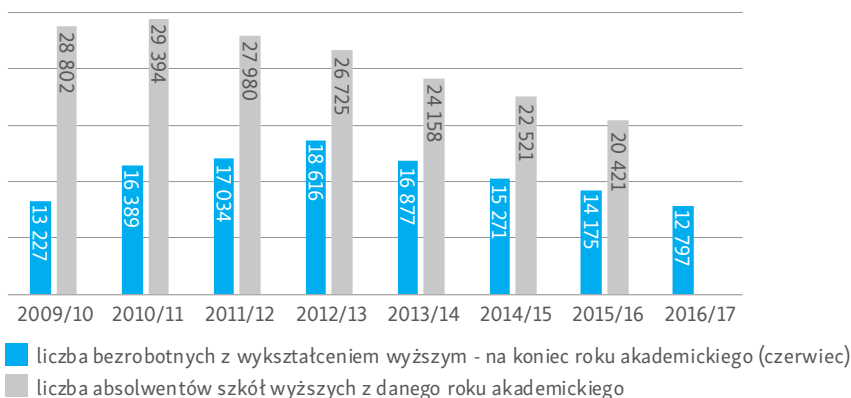

Źródło: opracowanie własne na podstawie Roczników Statystycznych Województwa Lubelskiego oraz opracowań sygnalnych dot. szkolnictwa wyższego Urzędu Statystycznego w Lublinie

Warto zauważyć, że gdyby nie wzrastający udział obcokrajowców w ogólnej liczbie studiujących omawiany spadek byłby jeszcze szybszy. Stanowili oni w roku akademickim 2016/17 w województwie lubelskim 9,4% studiujących (8,4% rok wcześniej i 6,7% dwa lata wcześniej).

Zmniejszająca się liczba studentów oznacza coraz mniejszą liczbę kończących studia. Zjawisko to ma miejsce również w skali krajowej. Trendowi towarzyszy spadająca od 2013 roku liczba bezrobotnych z wykształceniem wyższym, która w pewnej części może być wyjaśniana tym trendem. Na wykresie 2 przedstawiono te dwie wielkości w podziale na lata akademickie. W momencie opracowywania niniejszego raportu nie były jeszcze dostępne dane o liczbie absolwentów szkół wyższych regionu lubelskiego z roku akademickiego 2016/17.

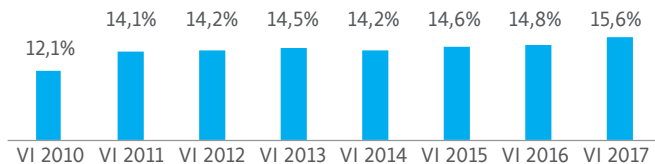
Wykres 2. Bezrobotni z wykształceniem wyższym i absolwenci szkół wyższych województwa lubelskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie opracowań sygnalnych dot. szkolnictwa wyższego Urzędu Statystycznego w Lublinie oraz danych WUP w Lublinie

Należy zaznaczyć, iż odsetek bezrobotnych z wykształceniem wyższym wśród wszystkich bezrobotnych województwa, ustabilizował się od 2011 roku na poziomie ponad 14%, jakkolwiek na przestrzeni dwóch ostatnich lat wzrósł o 1%. Zmianę tę ilustruje wykres 3. Nawet jeśli jest to początek trwalszego wzrostu, to trzy inne rodzaje wykształcenia (gimnazjalne i poniżej, policealne i średnie zawodowe, zasadnicze zawodowe) wśród bezrobotnych, z odsetkiem w okolicach 25 punktów procentowych, zdecydowanie dominują w rejestrach urzędów pracy i nic nie wskazuje na zmianę tego stanu rzeczy.

Wykres 3. Odsetek bezrobotnych z wykształceniem wyższym wśród bezrobotnych województwa lubelskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych WUP w Lublinie

W skali kraju udział bezrobotnych z wykształceniem wyższym jest niższy niż w województwie (wynik dla kraju na koniec czerwca 2017 r. to ponad 13%; od 2010 r. wskaźnik wzrósł o 3%).

Z punktu widzenia zadań urzędów pracy i innych instytucji rynku pracy problem bezrobocia osób z dyplomem szkoły wyższej zatem nie maleje. Aktywizacja zawodowa finansowana w ramach projektów w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Lubelskiego 2014-2020 często preferuje osoby o niskich kwalifikacjach, zgodnie z założeniami programu. Wszystko wskazuje na to, że wraz ze zmniejszaniem się stopy bezrobocia coraz częstszym klientem tych instytucji, choć nie najliczniejszym, są i będą absolwenci uczelni. Jak obrazuje tabela 1 wśród zarejestrowanych w urzędach pracy województwa lubelskiego bezrobotnych z wyższym wykształceniem ponad połowa (7 194 osoby tj. 56,2%) figurowała w rejestrach co najmniej pół roku.

Tabela 1. Liczba zarejestrowanych w województwie lubelskim bezrobotnych z wyższym wykształceniem a okres pozostawania bez pracy

Okres pozostawania bez pracy w miesiącach	Liczba zarejestrowanych osób z wyższym wykształceniem
do 1 miesiąca	1 559
1-3	1 965
3-6	2 079
6-12	2 321
12-24	2 076
powyżej 24 miesięcy	2 797

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych WUP w Lublinie, stan na koniec czerwca 2017 r.

Z opracowań statystycznych bezrobocia absolwentów, przygotowywanych co roku w Wydziale Badań i Analiz, wynika, że ukończony kierunek studiów można zaliczyć do czynników bezrobocia² i dlatego jest on istotną zmienną w powtarzalnych regionalnych badaniach. Podstawą do wspomnianych opracowań jest liczba absolwentów (uczelni województwa lubelskiego) w bazowym roku akademickim (według kierunków), skonfrontowana z liczbą bezrobotnych do 12 miesięcy od zakończenia nauki z maja roku następującego po bazowym roku akademickim. Najwyższy odsetek bezrobotnych, wyliczony w ten właśnie sposób, odnotowano w urzędach pracy województwa w 2017 roku po kierunkach: behawiorystyka zwierząt (45,5%), żywienie człowieka i ocena żywności (31,6%), agrobiznes (26,3%), bezpieczeństwo żywności (18,2%). Na kierunkach tych studiuje jednak stosunkowo niewielu studentów, więc ich absolwenci, pomimo trudnej indywidualnej sytuacji na rynku pracy, nie stanowią znaczącego wyzwania dla instytucji rynku pracy. Z tej perspektywy istotna jest liczba bezrobotnych po danym kierunku. Przedstawia ją tabela 2 w odniesieniu do pięciu kierunków generujących obecnie najwięcej bezrobotnych, w ciągu roku od zakończenia studiów:

Tabela 2. Bezrobotni w ciągu roku od zakończenia edukacji a kierunki studiów

Kierunek	Bezrobotni po kierunku, do roku od ukończenia nauki, w dniu 31.05.2017 r.	Miejsce kierunku w zestawieniu	Miejsce kierunku w zestawieniu z 2016 r.	Miejsce kierunku w zestawieniu z 2015 r.
administracja	85	1	1	2
pedagogika	84	2	2	1
prawo	63	3	3	4
bezpieczeństwo wewnętrzne	52	4	7	13
filologie obcojęzyczne	42	5	9	7

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Rankingu szkół wyższych według poziomu bezrobocia absolwentów (rok akademicki 2015/2016)* Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Lublinie

² Ostatnia publikacja: Zespół Statystyk i Analiz – Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie, *Ranking szkół wyższych według poziomu bezrobocia absolwentów (rok akademicki 2015/2016)*, Lublin 2017.

Metodyka badania

Badanie losów absolwentów³ szkół wyższych, ze względu na zamiar poznania pewnych zjawisk i oszacowania ich skali, przyjęło charakter ilościowy. Dodatkowo dotarcie również do respondentów, którzy wyemigrowali z województwa lubelskiego (a nawet kraju), wymagało posłużenia się techniką umożliwiającą pozyskanie do badania osób rozproszonych terytorialnie. Wybrano technikę CAWI (ankieta internetowa) jako najbardziej skuteczną, gdyż podejście to zapewnia łatwiejszy sposób dystrybucji ankiety oraz jest mniej uciążliwe dla respondentów. Dużym atutem takiego rozwiązania jest także szansa odłożenia wypełniania ankiety na później. Badany nie musi odpowiedzieć na pytania od razu, lecz może rozpocząć wypełnianie ankiety w dogodnym momencie. Brak interakcji z ankieterem, w przypadku badania CAWI, sprawia, że respondent ma szansę dokładnie przemyśleć odpowiedzi, których pragnie udzielić, a ponadto posiada poczucie anonimowości, które zdecydowanie sprzyja uzyskaniu szczerych wypowiedzi (szczególnie w przypadku drażliwych pytań o zarobki czy doświadczenia związane z bezrobociem).

Za wyborem techniki wywiadu komputerowego przemawiał także fakt, iż zbieranie danych w tego typu badaniu jest zdecydowanie szybsze aniżeli w przypadku technik CATI czy PAPI. Ponadto istnieje możliwość prowadzenia bieżącej kontroli wypełnianych ankiet oraz eliminowane jest ryzyko popełnienia błędu przez ankietera (brak jest także zagrożenia związanego z niepoprawnym zakodowaniem odpowiedzi respondenta do bazy danych, która poddawana jest analizie). Trzeba podkreślić, że prowadzenie badania za pomocą narzędzia internetowego zdecydowanie obniża koszty ponoszone w związku z jego realizacją – eliminowana jest potrzeba zatrudnienia ankieterów (także pokrycia kosztów ich dojazdu do respondenta) oraz oddelegowania pracownika, który zajmowałby się zakodowaniem wszystkich odpowiedzi kwestionariuszowych do elektronicznej bazy w programie statystycznym umożliwiającym analizę danych.

Wadą tego typu podejścia jest przede wszystkim ograniczony dostęp do respondentów nieposiadających internetu. Należy jednak zwrócić uwagę, że badanie w większości skierowane było do osób młodych, dla których uzyskanie dostępu do sieci nie stanowi problemu. Drugą słabą stroną tego rozwiązania jest brak kontroli nad samym procesem wypełniania ankiety przez respondenta, przez co niemożliwe jest obszerne wytłumaczenie treści pewnych pytań osobie badanej (co czasami stanowi jednak zaletę, gdyż nie sugeruje się odpowiedzi). Ryzyko to zmniejszono poprzez przeprowadzenie szczegółowego pilotażu narzędzia, w trakcie którego sprawdzono poprawność rozumienia treści pytań przez respondentów.

3 Termin absolwent w kontekście niniejszego badania dotyczy wszystkich osób, które ukończyły studia.

Respondentami badania mogli stać się absolwenci szkół wyższych, którzy w latach 2004 – 2016 ukończyli studia I. stopnia (licencjackie, inżynierskie), II. stopnia (magisterskie) lub jednolite magisterskie na uczelni z województwa lubelskiego. Z badania wykluczeni byli aktualni studenci studiów I. stopnia, II. stopnia i studiów jednolitych. Drugie ograniczenie dotyczyło roku ukończenia studiów – badani nie mogli ukończyć edukacji wcześniej niż w 2004 r.⁴

Brak pełnego operatu losowania, a co za tym idzie brak danych kontaktowych do absolwentów sprawił, że zdecydowano się posłużyć nielosowym sposobem doboru próby (dobór przypadkowy). W badaniu mógł wziąć więc udział każdy, kto spełniał kryteria udziału i posiadał informację na temat jego realizacji.

Celem badania była identyfikacja losów zawodowych oraz wybranych czynników aktywności zawodowej absolwentów (z lat 2004 – 2016) 22 grup kierunków studiów uczelni województwa lubelskiego.

Grupy kierunków określono w następujący sposób:

- administracyjne i zarządcze
- architektoniczne i budowlane
- humanistyczne (np. filologie, historia, kognitywistyka, kulturoznawstwo, archeologia, filozofia) i artystyczne (np. edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych, edukacja artystyczna w zakresie sztuki muzycznej, historia sztuki, jazz i muzyka estradowa, muzykologia, malarstwo)
- biologiczne i chemiczne
- dziennikarskie i informacyjne
- ekonomiczne i finansowe
- geograficzne i turystyczne
- informatyczne
- matematyczne i fizyczne
- medyczne i dentystyczne
- ochrony środowiska
- pedagogiczne i opieki społecznej
- pielęgniarские, fizykoterapeutyczne i farmaceutyczne
- prawne
- produkcyjne i przetwórcze
- psychologiczne
- rolnicze, ogrodnicze, leśne i rybactwa
- społeczne (np. socjologia, politologia, stosunki międzynarodowe, nauki o bezpieczeństwie, europeistyka, nauki o rodzinie)
- techniczne i mechaniczne
- transportowe i logistyczne
- weterynaryjne i zootechniczne

⁴ Przyjęto rok przystąpienia Polski do Unii Europejskiej, co wiąże się z pojawieniem możliwości funkcjonowania absolwentów szkół wyższych na unijnym rynku pracy oraz korzystania ze wsparcia rozwoju zawodowego ze środków UE (np. szkolenia, studia podyplomowe, staże, dofinansowanie do działalności itp.).

- związane ze sportem i urodą (np. wychowanie fizyczne, kosmetologia, dietetyka, technologia żywności i żywienie człowieka)

Badanie zrealizowano w okresie od stycznia do sierpnia 2017 r. – w tym czasie przygotowano metodykę, przeprowadzono badanie pilotażowe i właściwe oraz przygotowano analizę danych na potrzeby niniejszego raportu. Jak już wcześniej wspomniano, zostało ono przeprowadzone techniką wspomaganego komputerowo wywiadu przy pomocy strony WWW (CAWI). Ankiety zamieszczono na portalu internetowym oferującym prowadzenie badań społecznych on-line pod adresem absolwenci.webankieta.pl. Link do badania znalazł się w bazie ankiet tego portalu oraz został udostępniony na wielu stronach internetowych: m.in. Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Lublinie, powiatowych urzędów pracy, szkół i uczelni wyższych, przedsiębiorstwach komunikacyjnych, instytutów weterynarii, izb lekarskich, Ochotniczych Hufców Pracy, ośrodków pomocy społecznej, beneficjentów realizujących projekty w ramach RPO WL i PO WER, powiatowych portalach informacyjnych, forach internetowych skupiających osoby z województwa lubelskiego. O prowadzeniu badania przekazywano bieżące informacje także przy użyciu portali społecznościowych (m.in. poprzez oficjalne konto Lubelskiego Obserwatorium Rynku Pracy na Facebooku) oraz w trakcie bezpośrednich spotkań (np. podczas warsztatów wiedzy o rynku pracy prowadzonych przez przedstawicieli LORP). Dodatkowo pracownicy LORP wysłali prawie 60 tysięcy maili do firm i instytucji posiadających siedzibę na terenie województwa lubelskiego z prośbą o udostępnienie linku do ankiety wszystkim pracownikom lub właścicielom, którzy spełniali kryteria udziału w badaniu. Ponadto każdego z uczestników badania proszono o udostępnianie linku do ankiety znajomym. O przedsięwzięciu informowano klientów i partnerów Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Lublinie.

Z uwagi na fakt, iż w badaniu brały udział osoby pracujące i niepracujące, przygotowano kwestionariusz składający się z kilku modułów. Respondent, w zależności od posiadanego statusu, odpowiadał na pytania zawarte w modułach dopasowanych do

Rysunek 1. Plakaty promujące badanie

jego indywidualnej sytuacji (część wspólna oraz odrębne części dla absolwentów pracujących i niepracujących).

Zgodnie z założeniem przedsięwzięcie miało być prowadzone do momentu uzyskania odpowiedzi od co najmniej 30 absolwentów z każdej grupy kierunków. Założenie zrealizowano – w momencie zamknięcia okresu realizacji badania internetowego (3 lipca 2017 r.) w bazie znalazły się odpowiedzi 1 865 absolwentów.

W rozdziale 1 zaprezentowano charakterystykę respondentów badania. Rozdział 2 przedstawia przeszłą i bieżącą aktywność na rynku pracy przebadanych absolwentów, uwarunkowań ich zatrudnienia, ocenę własnego potencjału i dostrzeganych barier w poszukiwaniu pracy. Rozdział 3 zbiera opinie o ukończonym kierunku studiów m.in. w aspekcie okoliczności jego wyboru i szans na pracę. W aneksie zamieszczono narzędzie badawcze.

Za realizację i opracowanie badania odpowiedzialny był zespół Lubelskiego Obserwatorium Rynku Pracy, jednostki organizacyjnej Wydziału Badań i Analiz Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Lublinie.

1 Charakterystyka respondentów

W badaniu ilościowym udział wzięło łącznie 1 865 respondentów, którzy po roku 2003 ukończyli studia wyższe na terenie województwa lubelskiego. W grupie tej znalazło się 67% kobiet (1 250) oraz 33% mężczyzn (615). Średnia wieku wynosiła 32 lata, a mediana (czyli wartość, która plasuje się pośrodku obserwacji) 31 lat. Najwięcej respondentów miało 29 lat (dominanta – wartość, która pojawiała się najczęściej).

Zdecydowana większość ankietowanych w momencie badania była mieszkańcami województwa lubelskiego (89,2%) - tylko co dziesiąty badany opuścił po studiach region lubelski. Wśród emigrantów największą grupę stanowili ankietowani, którzy przenieśli się do województwa mazowieckiego (6%) oraz osoby przebywające poza granicami Polski (1,2%). Szczegółowy rozkład odpowiedzi na to pytanie znajduje się w tabeli 3.

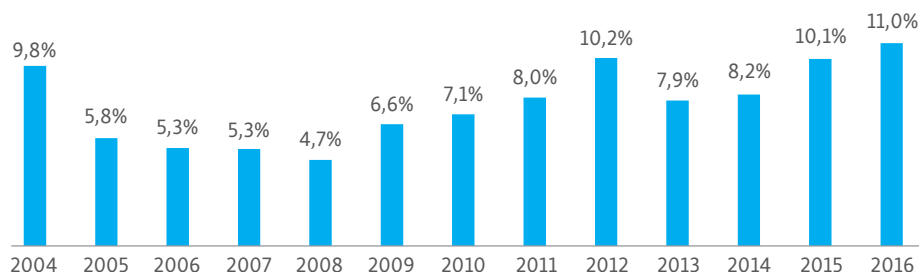
Tabela 3. Miejsce obecnego zamieszkania respondentów (n=1 865)

Województwo obecnego zamieszkania	Liczba wskazań	Odsetek
lubelskie	1 663	89,2%
mazowieckie	111	6,0%
mieszkam poza granicami Polski	22	1,2%
małopolskie	12	0,6%
podkarpackie	10	0,5%
dolnośląskie	9	0,5%
świętokrzyskie	9	0,5%
pomorskie	7	0,4%
łódzkie	5	0,3%
lubuskie	3	0,2%
podlaskie	3	0,2%
śląskie	3	0,2%
kujawsko-pomorskie	2	0,1%
warmińsko-mazurskie	2	0,1%
wielkopolskie	2	0,1%
zachodniopomorskie	2	0,1%
opolskie	0	0%

Ankietowani stanowili grupę znacznie zróżnicowaną pod względem roku ukończenia studiów. Jak wspomniano w metodyce badania, jego uczestnikami mogły być osoby, które edukację wyższą zakończyły w latach 2004-2016. Największy odsetek absolwentów

uzyskał dyplom uczelni w roku 2016 (11%). Tylko nieznacznie mniejsze grupy stanowiły roczniki 2012 (10,2%), 2015 (10,1%) oraz 2004 (9,8%). Najmniej liczną grupę stanowiły osoby, które zakończyły studia w roku 2008 (4,7%). Szczegółowo odpowiedzi na to pytanie ilustruje wykres 4.

Wykres 4. Rok ukończenia studiów wyższych (n=1 865)

Wśród dwudziestu dwóch grup kierunków studiów, najbardziej liczna grupa respondentów reprezentowała kierunki administracyjne i zarządcze – stanowili 13,6% wszystkich badanych. Nieznacznie mniejsza liczba uczestników badania swój główny kierunek zakwalifikowała do grupy ekonomiczne i finansowe (10,2%) oraz humanistyczne i artystyczne (9,7%). Należy jednak zwrócić uwagę, że absolwenci ci reprezentowali kierunki, które od lat są bardzo popularne i wybiera je duża liczba studentów. Najtrudniej natomiast było pozyskać do badania ankietowanych reprezentujących kierunki dziennikarskie i informacyjne, produkcyjne i przetwórcze oraz transportowe i logistyczne (wszystkie po 1,6%) – grupy te osiągnęły minimalną zakładaną liczebność (30 ankietowanych).

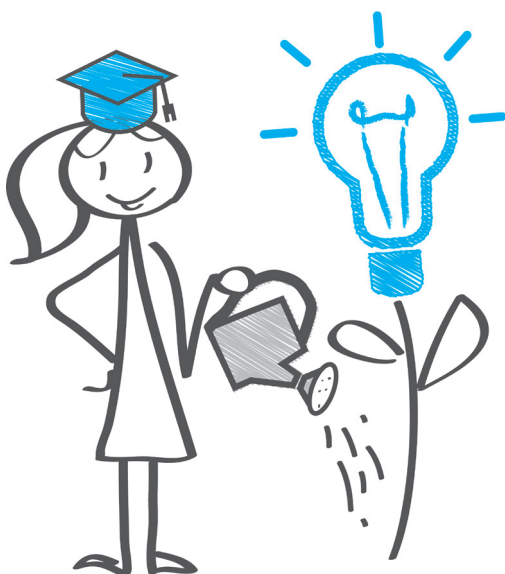

Tabela 4. Liczba oraz odsetek respondentów według grup kierunków studiów (n=1 865)

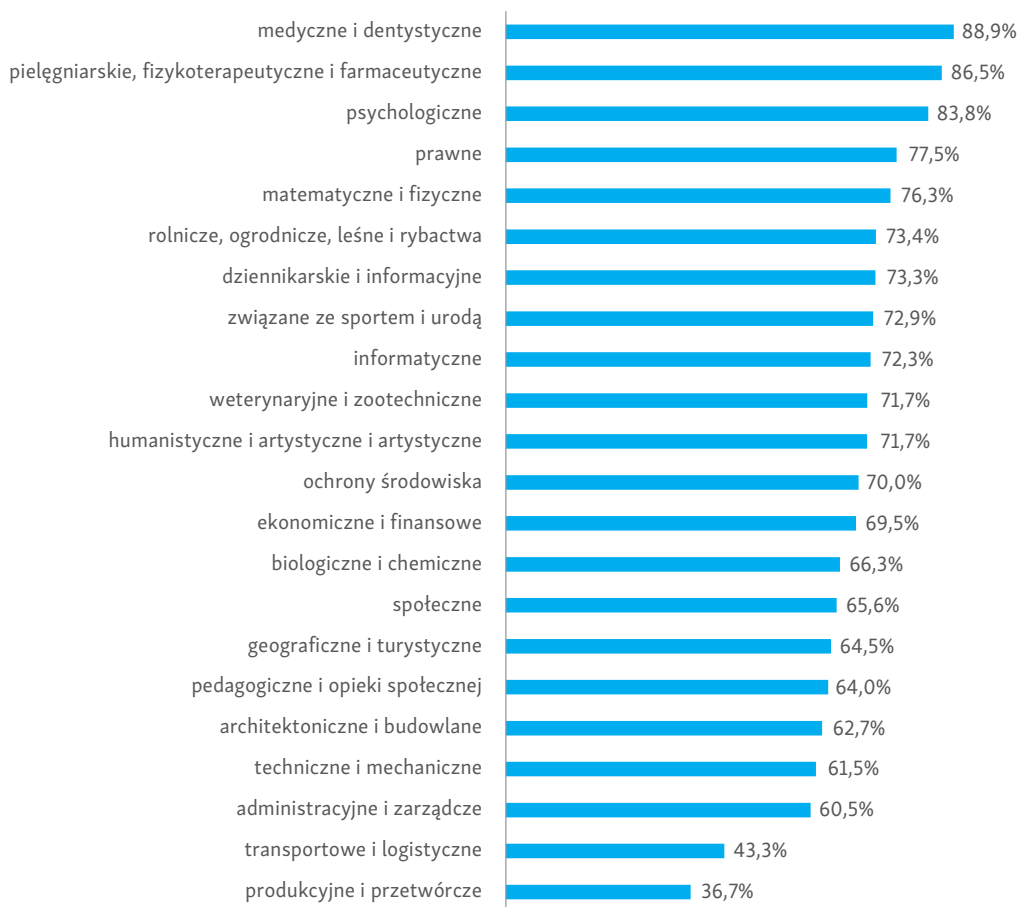
Grupa kierunków	Liczba respondentów, którzy ukończyli kierunek z grupy na uczelni w woj. lubelskim	Odsetek w próbie
administracyjne i zarządcze	253	13,6%
ekonomiczne i finansowe	190	10,2%
humanistyczne i artystyczne	180	9,7%
społeczne	160	8,6%
pedagogiczne i opieki społecznej	136	7,3%
techniczne i mechaniczne	104	5,6%
biologiczne i chemiczne	89	4,8%
prawne	89	4,8%
psychologiczne	68	3,6%
rolnicze, ogrodnicze, leśne i rybactwa	64	3,4%
geograficzne i turystyczne	62	3,3%
związane ze sportem i urodą	59	3,2%
weterynaryjne i zootechniczne	53	2,8%
architektoniczne i budowlane	51	2,7%
ochrony środowiska	50	2,7%
informatyczne	47	2,5%
medyczne i dentystyczne	45	2,4%
matematyczne i fizyczne	38	2,0%
pielęgniarskie, fizykoterapeutyczne i farmaceutyczne	37	2,0%
dziennikarskie i informacyjne	30	1,6%
produkcyjne i przetwórcze	30	1,6%
transportowe i logistyczne	30	1,6%

Respondenci uczestniczący w badaniu byli także zróżnicowani ze względu na rodzaj ukończonych studiów. Największa grupa respondentów (54,8%) ukończyła studia II. stopnia (magisterskie). Prawie co trzeci (31,6%) badany uzyskał tytuł naukowy podczas studiów jednolitych, a 13,6% ankietowanych zakończyło naukę z dyplomem studiów I stopnia (licencjackich, inżynierskich). Wyniki te pokazują, że zdecydowana większość uczestników badania zdobyła tytuł magistra lub równorzędny. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że rodzaj ukończonych studiów był w dużej mierze determinowany przez rok ich ukończenia oraz kierunek – **w próbie znalazły się zarówno osoby, które zdobyły wyższe wykształcenie przed jak i po wprowadzeniu systemu bolońskiego, który zmienił funkcjonowanie uczelni wyższych (wprowadzony został system dwustopniowy i większość kierunków podzielono na studia licencjackie i studia magisterskie).**

Badani zostali także zapytani czy po zakończeniu studiów wyższych pojawiła się potrzeba zdobywania kwalifikacji (tzn. dyplomów, certyfikatów, uprawnień potwierdzających wiedzę i umiejętności). Przeszło 2/3 absolwentów (68,2%) przyznało, że w tym okresie musieli podjąć odpowiednie działania, żeby ich kwalifikacje zostały poszerzone.

Jak widać na wykresie 5, tylko w przypadku dwóch grup kierunków (transportowych i logistycznych oraz produkcyjnych i przetwórczych) odsetek osób podnoszących kwalifikacje jest mniejszy niż 50%. Najczęściej deklaracje o podnoszeniu kwalifikacji składali przedstawiciele kierunków medycznych i dentystycznych (88,9%), pielęgniarских, fizykoterapeutycznych i farmaceutycznych (86,5%), psychologicznych (83,8%), prawnych (77,5%), matematycznych i fizycznych (76,3%), rolniczych, ogrodniczych, leśnych i rybactwa (73,4%), dziennikarskich i informacyjnych (73,3%), związanych ze sportem i urodą (72,9%), informatycznych (72,3%), weterynaryjnych i zootechnicznych (71,7%), humanistycznych i artystycznych i artystycznych (71,7%), ochrony środowiska (70,0%), ekonomicznych i finansowych (69,5%), biologicznych i chemicznych (66,3%), społecznych (65,6%), geograficznych i turystycznych (64,5%), pedagogicznych i opieki społecznej (64,0%), architektonicznych i budowlanych (62,7%), technicznych i mechanicznych (61,5%), administracyjnych i zarządczych (60,5%), transportowych i logistycznych (43,3%) oraz produkcyjnych i przetwórczych (36,7%).

Wykres 5. Odsetek absolwentów, u których pojawiła się potrzeba zdobywania kwalifikacji po studiach według grup kierunków (n=1 865)

2 Przeszła i bieżąca aktywność na rynku pracy

DOŚWIADCZENIE ZAWODOWE RÓWNOLEGŁE DO WYŻSZEJ EDUKACJI

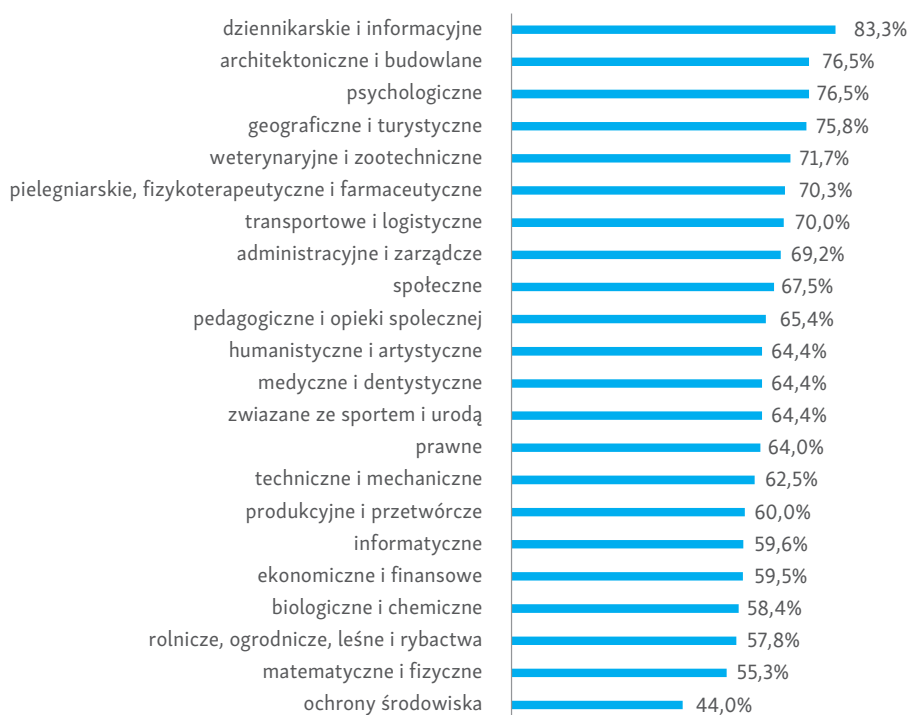
Jedną z rekomendacji z badań Lubelskiego Obserwatorium Rynku Pracy wskazywała na konieczność wspierania wszelkich działań szkół ponadgimnazjalnych przygotowujących uczniów do wczesnego zdobywania doświadczenia zawodowego⁵. Uczniowie tacy, zwłaszcza szkół zawodowych, często wybierają propozycje oferowane przez szkołę w ramach praktycznej nauki zawodu. Z kolei organizatorzy kształcenia na poziomie wyższym kwestię ułatwiania możliwości pracy osobie studiującej często pomijają, nierzadko osoby młode muszą wybierać pomiędzy kontynuacją nauki a zatrudnieniem⁶. Zapewne studenci posiadają również większą niż uczniowie autonomię co do rodzaju pracy, którą mogą podjąć. **Wśród uczestników badania prawie dwóch na trzech (65,2%) zdobywało doświadczenie zawodowe przed ukończeniem studiów.** Należy przy tym odnotować istotne różnice między reprezentantami poszczególnych kierunków studiów. Absolwenci kierunków dziennikarskich i informacyjnych w 83,3% mieli za sobą takie doświadczenie, a badani po kierunku ochrona środowiska tylko w 44%. Wykres 6 przedstawia te różnice.

⁵ Lubelskie Obserwatorium Rynku Pracy – Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie, *Losy absolwentów szkół województwa lubelskiego. Raport z badań ilościowych wśród absolwentów zasadniczych szkół zawodowych i techników*, Lublin 2015, s. 73.

⁶ Lubelskie Obserwatorium Rynku Pracy – Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie, *Plany i losy zawodowe absolwentów szkół ponadgimnazjalnych i uczelni wyższych. Raport z badań*, Lublin 2013, s. 157.

Wykres 6. Odsetek absolwentów z doświadczeniem zawodowym sprzed ukończenia studiów, według grup kierunków (n=1 865)

Formy zdobywania doświadczenia zawodowego przed uzyskaniem dyplomu szkoły wyższej były zróżnicowane. Najczęściej miały postać obowiązkowych praktyk (53,9%) lub pracy w oparciu o umowy cywilnoprawne (45,1%). Podobny odsetek pracujących studentów był na stażu (29,7%), pracował w oparciu o umowę o pracę (28%) lub/i udzielał się w wolontariacie (27,9%). Z kolei co czwarty zadeklarował podejmowanie dodatkowych praktyk nieobowiązkowych (25,7%) oraz pracę nierejestrowaną, bez umowy (25,4%). Inne formy występowały znacznie rzadziej. Tylko 10,4% respondentów pracowało w trakcie edukacji w firmie/gospodarstwie należącym do rodziny, a blisko co dwunasty (8,2%) prowadził własną działalność gospodarczą.

ABSOLWENCI PRACUJĄCY

Absolwenci aktywni zawodowo w dniu wypełniania ankiety stanowili 83,8% wszystkich uczestników badania – 1 562 osoby. Celowo analizą objęci zostali nie tylko zatrudnieni w oparciu o umowy o pracę (było ich wśród aktywnych 76%) i prowadzący firmy (19,5%), ale także posiadający umowę cywilnoprawną (10,6%). Ponadto kwalifikowały się również do tej grupy osoby odbywające staż (5,3%), wykonujące pracę bez umowy (1,8%), wolontariacką (1,7%) lub w firmie/gospodarstwie należącym do rodziny (1,6%).

Pojedyncze osoby, także włączone do kategorii pracujących, były objęte kontraktem menedżerskim lub realizowały praktyki (mniej niż 1%). Respondenci korzystali z możliwości wskazania nawet kilku rodzajów pracy, gdyż większość z nich nie wyklucza się.

W tabeli 5 przedstawiono aktywność zawodową absolwentów w momencie badania, ale już według ukończonego kierunku studiów. **Pracowało ponad 90% absolwentów kierunków weterynaryjnych i zootechnicznych oraz medycznych i dentystycznych, najniższy odsetek pracujących (60%) dotyczył kierunków produkcyjnych i przetwórczych.**

Tabela 5. Odsetek aktywnych uczestników rynku pracy wśród absolwentów szkół wyższych według grup kierunków (n=1 562)

Grupa kierunków	Odsetek
weterynaryjne i zootechniczne	92,5%
medyczne i dentystyczne	91,1%
ekonomiczne i finansowe	89,5%
architektoniczne i budowlane	88,2%
psychologiczne	88,2%
informatyczne	87,2%
prawne	86,5%
humanistyczne i artystyczne	86,1%
ochrony środowiska	86,0%
matematyczne i fizyczne	84,2%
administracyjne i zarządcze	84,2%
geograficzne i turystyczne	83,9%
pielęgniarskie, fizykoterapeutyczne i farmaceutyczne	83,8%
dziennikarskie i informacyjne	83,3%
transportowe i logistyczne	83,3%
techniczne i mechaniczne	82,7%
biologiczne i chemiczne	82,0%
społeczne	80,6%
związane ze sportem i urodą	78,0%
pedagogiczne i opieki społecznej	75,7%
rolnicze, ogrodnicze, leśne i rybactwa	75,0%
produkcyjne i przetwórcze	60,0%

Blisko połowa (46,6%) aktywnych uczestników rynku pracy pracowała nieprzerwanie powyżej 5 lat. Kolejne 25,4% pracowało od 2 do 5 lat, a następne 11,8% od roku do 2 lat. Zatem przebadani **aktywni uczestnicy rynku pracy charakteryzowali się trwałą obecnością na rynku pracy**, także biorąc pod uwagę fakt, iż w całej próbie badawczej 47,4% osób skończyło studia nie dalej jak 5 lat przed rokiem badania tj. w latach 2012-2016. Spośród tych osób aż co siódmy (14,5%) pracował nieprzerwanie ponad 5 lat, a więc rozpoczął pracę przed ukończeniem studiów i do dnia badania utrzymał jakąś formę zatrudnienia. Zazwyczaj była nią umowa o pracę (75%) lub/i własna działalność (32%).

W regionalnych badaniach osób młodych (do 30. roku życia) z 2016 roku jako podstawowy czynnik ich aktywności zawodowej i jednocześnie najistotniejszy dla nich

aspekt pracy zdiagnozowano odpowiadające oczekiwaniom wynagrodzenie⁷. Stąd zasadne w niniejszej diagnozie losów pracujących absolwentów uczelni, przygotowanej w roku 2017, było pytanie o zadowolenie z zarobków. Można było je ocenić na skali od 1 do 5, gdzie 1 oznaczało całkowity brak zadowolenia, a 5 pełne zadowolenie. **Średnia satysfakcja z dochodów wyniosła 3,07**, czyli powyżej środka skali. Najczęściej wskazywaną wartością było 3. Warto przy tym odnotować, że kwota 2 000 zł netto miesięcznie była wskazywana jako kwota zarobków przez największą liczbę pracujących (154 osoby), przy średniej wskazań na poziomie ok. 2 700 zł⁸. Gdyby analizować wynagrodzenia osób, które pracują jedynie na etacie to średnia zarobków takiej grupy to 2 404 zł netto. Z kolei podsumowując wskazania jedynie prowadzących własny biznes (bez innej formy pracy) można stwierdzić, że osiągają średnio dochody ponad dwa razy wyższe: 5 151 zł. **Własna działalność gospodarcza była wśród badanych bardziej dochodowa niż praca na etacie.**

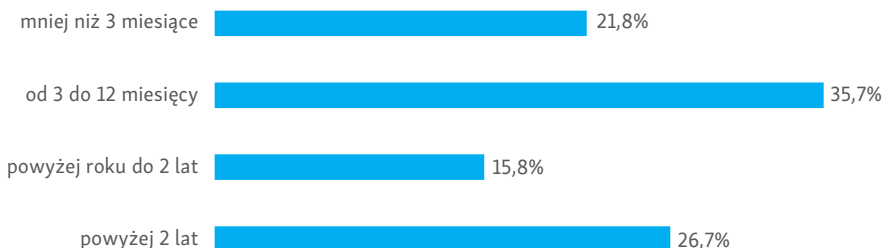
Poziom satysfakcji z pozafinansowych aspektów pracy (zbiorczo) okazał się większy niż z zarobków. Wartość średniej, przy takiej samej skali, wyniosła 3,66. Oceną dominującą wśród odpowiedzi było 4.

ABSOLWENCI NIEPRACUJĄCY

303 osoby wypełniające ankietę udzieliły negatywnej odpowiedzi na pytanie *Czy aktualnie pracujesz?* Ponad 2/3 z nich stanowili zarejestrowani jako bezrobotni w powiatowych urzędach pracy (208 osób). Udział pozostałych (95 osób) nadał badaniu szczególną wartość, gdyż absolwenci ci nie są uwzględniani we wszechstronnych statystykach prowadzonych przez urzędy pracy, a w skali regionu liczba badań z ich udziałem jest wciąż niewystarczająca⁹.

Okres pozostawania bez zatrudnienia dla większości niepracujących (57,5%) wyniósł poniżej roku. Cała grupa pod tym kątem została zaprezentowana na wykresie 7.

Wykres 7. Długość pozostawania bez pracy od ostatniej pracy lub momentu ukończenia edukacji (n=303)

⁷ Lubelskie Obserwatorium Rynku Pracy – Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie, *Czynniki aktywności zawodowej osób młodych*, Lublin 2016, s. 12, 31.

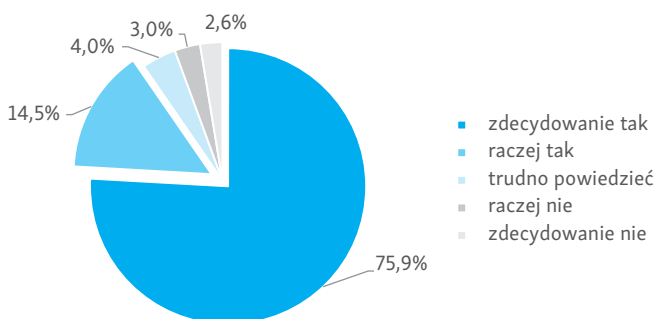
⁸ Pytanie o zarobki jest zwykle drażliwe dla części pracujących. Przy obowiązku odpowiedzi istnieje ryzyko nieukończenia wypełniania ankiety przez niektórych respondentów. Stąd założono w tym miejscu możliwość niewpisania odpowiedzi. Skorzystało z niej 4% pracujących tj. 62 z 1562 badanych. Dzięki takiemu rozwiązaniu ich udział w badaniu był ważny, a odpowiedzi na pozostałe pytania włączone do całej analizy.

⁹ 69 niepracujących bez rejestracji w PUP, w ramach próby 201 niepracujących nieuczących się, wzięło udział w regionalnym badaniu osób młodych – publikacja WUP w Lublinie z badania została wskazana w przypisie 7.

Pozostawanie bez zatrudnienia w momencie badania nie oznaczało zatem braku doświadczeń z pracą od czasu studiów, o czym traktowało inne pytanie. Na jego podstawie ustalono, że dwóch na trzech niepracujących już pracowało przez jakiś czas, w okresie od ukończenia studiów. Ponad rok łącznego zatrudnienia miała za sobą nieznaczną większość (53%) respondentów. Odsetek pracujących w przeszłości co najmniej 3 miesiące wyniósł aż 89,1%.

Kluczową kwestią dla osobistego rozwoju kariery zawodowej absolwenta, ale także skuteczności wsparcia oferowanego mu przez instytucje rynku pracy, jest aktualna gotowość do podjęcia zatrudnienia. Wykres 8 dowodzi, że **gotowość do pracy została wśród niepracujących potwierdzona na bardzo wysokim poziomie**. Dziewięciu na dziesięciu badanych (90,4%) złożyło taką deklarację, z czego znakomita większość w sposób zdecydowany.

Wykres 8. Gotowość absolwentów niepracujących do podjęcia zatrudnienia (n=303)

Pogłębieniem zagadnienia niegotowości do pracy uczestników badania, którzy złożyli taką deklarację, było pytanie o powody ich postawy. **Wśród 17 osób odpowiadających najczęściej (9) wskazało na opiekę nad osobą zależną (niepełnosprawną, dzieckiem, starszym), zajmowanie się domem (4) i stan zdrowia (4).** Obowiązki opiekuńcze również były wysoko wśród odpowiedzi na pytanie o przyczyny niegotowości do pracy w badaniu absolwentów szkół wyższych województwa lubelskiego, przeprowadzonych przez LORP w roku 2014¹⁰. To oznacza, że ten czynnik dezaktywizacji utrzymuje się. W kontekście zjawisk charakterystycznych m.in. dla województwa lubelskiego, czyli szybkiego starzenia się populacji oraz utrzymującego się deficytu miejsc opieki nad dzieckiem w wieku do 3 lat, tematyka ta mogłaby być interesującym przedmiotem odrębnych regionalnych badań.

Więcej wyjaśnień dezaktywizacji części absolwentów przynosi analiza odpowiedzi na pytania o oczekiwane minimum dochodowe oraz czynniki decyzyjne przy rozważaniu propozycji pracy.

Niepracujący absolwenci najczęściej wymieniali kwotę 2 000 zł netto jako tę, poniżej której propozycja zatrudnienia czy oferta pracy w ogóle nie byłaby rozważana. Średnia oczekiwanego minimum dochodowego plasowała się na poziomie 1 877 zł netto.

¹⁰ Lubelskie Obserwatorium Rynku Pracy – Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie, *Losy absolwentów szkół województwa lubelskiego. Raport z badań ilościowych wśród absolwentów szkół wyższych i jakościowych wśród absolwentów szkół ponadgimnazjalnych i wyższych*, Lublin 2014, s. 54.

Była więc wyższa niż kwota ustawowego minimalnego wynagrodzenia za pracę w Polsce, obowiązująca w roku badania (2017), o około 400 zł. Badanie wynagrodzeń¹¹ w województwie lubelskim w 2016 roku wykazało, że ok. 25% pracujących z wykształceniem wyższym otrzymywało pensję poniżej oczekiwanego przez absolwentów minimum. Uwzględniając wartość środkową¹² oczekiwanego przez absolwentów minimum dochodowego netto, tj. 1 800 zł, można wyprowadzić pewien wniosek. **Około połowa absolwentów niepracujących nie odpowie na ofertę pracy, jeśli proponowane wynagrodzenie będzie wynosić tyle, ile w przypadku 25% miejsc pracy osób z wyższym wykształceniem w województwie lubelskim.** Wniosek ten każe zwrócić uwagę, iż wśród wspomnianych 90% niepracujących deklarujących gotowość do podjęcia pracy, w zderzeniu z dostępnymi finansowymi warunkami zatrudnienia (czy wysokością stypendium stażowego), byłyby znaczna liczba niezainteresowanych podjęciem pracy na określonych warunkach finansowych.

Przy pytaniu kwestionariusza *Co w przyjęciu propozycji pracy byłoby dla Ciebie najważniejsze?* istniała możliwość wybrania maksymalnie trzech odpowiedzi. Pytanie skierowane było do tych, którzy zadeklarowali gotowość do podjęcia pracy (286 absolwentów bez zatrudnienia). Wyniki przedstawiono na wykresie 9. **Kolejny raz potwierdzają one najwyższą wagę (51%) czynnika finansowego przy przyjmowaniu oferty pracy.** Co najmniej dla czterech z dziesięciu respondentów istotna byłaby dobra atmosfera w pracy oraz odległość miejsca pracy od miejsca zamieszkania. Możliwość rozwoju osobistego i uzyskania doświadczenia brałyby pod uwagę co najmniej trzech na dziesięciu uczestników badania. Zgodność pracy z dotychczasowym doświadczeniem zawodowym nie jest specjalnie istotna (tylko dla 3,5%), a jak już wykazano w tym podrozdziale 2/3 niepracujących takie doświadczenie posiadało.

Wykres 9. Czynniki decyzyjne podjęcia pracy przez niezatrudnionych (n=286)

*pytanie posiadało charakter wielokrotnego wyboru, dlatego odsetki odpowiedzi nie sumują się do 100%

¹¹ Sedlak & Sedlak, *Raport płacowy Sedlak & Sedlak*, Kraków 2016.

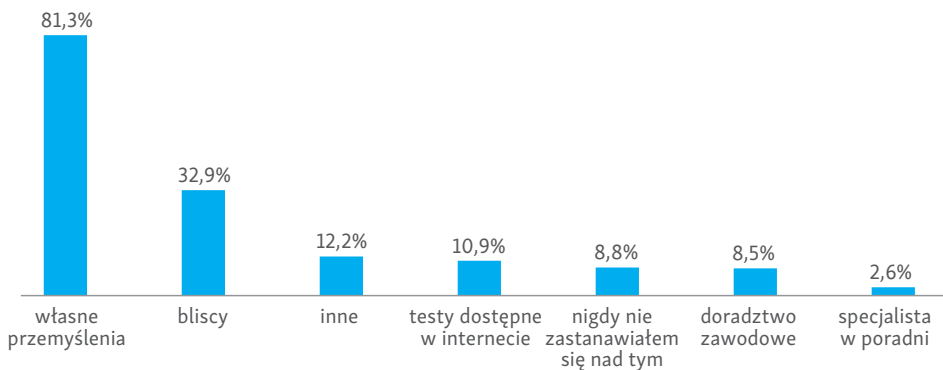
¹² Czyli medianę tj. wartość, powyżej i poniżej której znajduje się jednakowa liczba obserwacji.

ATUTY W KONTEKŚCIE AKTYWNOŚCI ZAWODOWEJ

Wiedza na temat własnych mocnych i słabych stron jest kluczowa w kontekście zarządzania karierą zawodową. To na tej podstawie można wybrać zawód, rozważać prowadzenie firmy, wybierać oferty pracy, zmieniać rodzaj wykonywanej pracy, planować wykształcenie, przedstawiać swoją osobę na rozmowie kwalifikacyjnej. Wiedzę taką można czerpać z licznych źródeł. Umożliwiono więc wszystkim uczestnikom badania, niezależnie od statusu na rynku pracy, wskazanie dowolnej ilości źródeł. Respondenci najczęściej zaznaczali, że wiedzę na temat swoich mocnych i słabych stron uzyskiwali na podstawie własnych przemyśleń – czyniło tak ośmiu na dziesięciu badanych. Prawie co trzeci przyznał także, że uzyskał ją od bliskich. Patrząc na wykres 10, prezentujący rozkład odpowiedzi na pytanie o źródła wiedzy, można zauważyć, że **stosunkowo niewielki** korzystał z pomocy specjalistów, którzy doradzają w tej kwestii. Zwrócić należy także uwagę, że 8,8% absolwentów szkół wyższych nigdy nie zastanawiało się nad swoimi mocnymi i słabymi stronami.

Wykres 10. Źródła wiedzy respondentów na temat posiadanych mocnych i słabych stron (n=1 865)

*pytanie posiadało charakter wielokrotnego wyboru, dlatego odsetki odpowiedzi nie sumują się do 100%

Powyższa refleksja stanowi dobre wprowadzenie do analizy odpowiedzi na pytanie o atuty na rynku pracy, które dostrzegli u siebie uczestnicy badania. Pytanie było zadawane zarówno w module kwestionariusza przeznaczonym dla absolwentów pracujących jak i bez pracy. Można było zaznaczyć dowolną ilość odpowiedzi.

Absolwenci pracujący na pierwszym miejscu wśród swoich atutów umieścili cechy osobowościowe – uczyniło tak prawie 2/3 z nich. Ponad połowa wskazała na określone kwalifikacje lub kompetencje, a blisko połowa (42,1%) na wiedzę branżową. Pełny rozkład odpowiedzi ilustruje wykres 11.

Wykres 11. Największe atuty w samoocenie pracujących absolwentów (n=1 562)

*pytanie posiadało charakter wielokrotnego wyboru, dlatego odsetki odpowiedzi nie sumują się do 100%

Z kolei odpowiedzi niepracujących wyraźnie skupiały się na dwóch atutach - cechach osobowościowych oraz gotowości do przekwalifikowania. Więcej niż sześciu na dziesięciu badanych wybrało te mocne strony. Co najmniej jeden na trzech uważał za swój atut określone kwalifikacje lub kompetencje oraz mobilność. Szczegółowych wyników dostarcza wykres 12.

Wykres 12. Największe atuty w samoocenie niepracujących absolwentów (n=286)

*pytanie posiadało charakter wielokrotnego wyboru, dlatego odsetki odpowiedzi nie sumują się do 100%

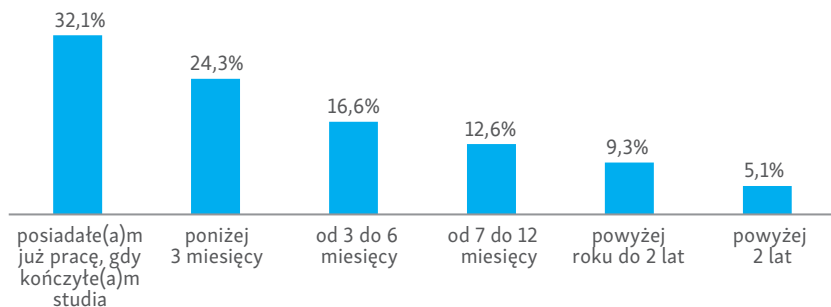
Porównując obydwie grupy absolwentów można zauważyć, że trzy atuty występują o wiele częściej u pracujących. Różnica wynosi w każdym przypadku ok. 22 punkty procentowe. Są to wiedza branżowa, określone kwalifikacje i kompetencje oraz odpowiednia długość doświadczenia zawodowego. Z kolei osoby bez pracy zdecydowanie częściej podawały jako swój atut gotowość do przekwalifikowania – prawie 30 punktów procentowych różnicy. Zauważalne są również u nich częstsze deklaracje mobilności. W jednej i drugiej grupie stosunkowo mało było osób (mniej niż 7%), które nie dostrzegały żadnych atutów podczas tego swoistego bilansu zawodowego. Ale ta negatywna samoocena nieco częściej pojawiała się u niepracujących.

ZATRUDNIENIE – UWARUNKOWANIA

Okres poszukiwania pracy w karierach absolwentów jest zróżnicowany zarówno co do czasu jak i strategii postępowania. Dotyczy ona poszukiwań zatrudnienia w zawodzie wyuczonym bądź nie, rodzajów źródeł ogłoszeń, z których korzysta poszukujący, oczekiwania na pomoc instytucjonalną lub/i wykorzystania jedynie własnych zasobów, śledzenia sytuacji w wybranej branży. Wszystkie te aspekty w sposób problemowy można analizować na przykładzie rzeczywistych ścieżek karier (w tym absolwentów szkół wyższych), które publikowano już w ramach prac LORP¹³. W badaniu ilościowym z 2017 roku, które dostarcza wyników do niniejszej analizy, pytano o czas poszukiwania pracy. Pytanie postawiono zarówno pracującym, jak i niezatrudnionym, ale nie w taki sam sposób.

Pracujący zapytani *Jak długo poszukiwałeś(a)ś pracy po zakończeniu studiów?* mogli wybrać jedną odpowiedź z zamkniętej listy. Przewidziano w niej odpowiedź mówiącą, że dany respondent już **posiadał pracę w momencie uzyskiwania dyplomu**. I właśnie tę **opcję wybierano najczęściej** – była to sytuacja charakterystyczna dla prawie co trzeciego uczestnika badania (32,1%). Niemal co czwarty (24,3%) szukał pracy mniej niż 3 miesiące. Poszukujący pracy powyżej roku byli w zdecydowanej mniejszości. Wykres 13 obrazuje wszystkie odpowiedzi.

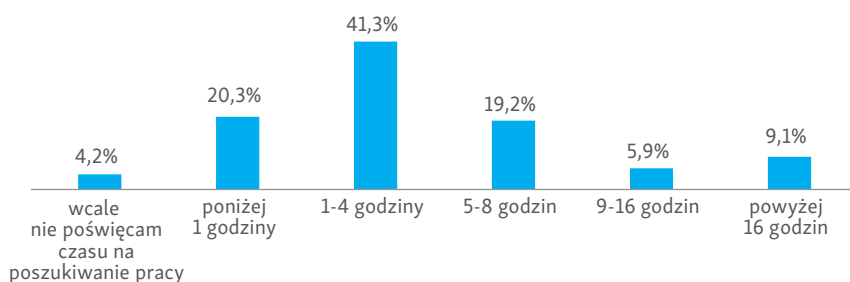
Wykres 13. Czas poszukiwania pracy po zakończeniu studiów przez absolwentów pracujących (n=1 562)

¹³ Lubelskie Obserwatorium Rynku Pracy – Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie, *Losy absolwentów. Podsumowanie badań jakościowych (2012-2015)*, Lublin 2015, s. 39-56.

Niepracujący odpowiadający na pytanie¹⁴ *Ile czasu średnio w ciągu tygodnia zajmuje Ci poszukiwanie pracy?* bardzo często wskazywali, że było to 1-4 godziny (41,3%). Poniżej godziny szukał pracy co piąty (20,3%). Zastanawiające jest, że 4,2% badanych wcale nie poświęcało czasu na poszukiwanie pracy, dla niektórych być może praca nie była w momencie badania życiowym priorytetem. Po zsumowaniu wspomnianych trzech odsetków widać, że 2/3 niepracujących zajmuje się poszukiwaniem pracy co najwyżej 4 godziny w tygodniu, a są wśród nich zupełnie bierni w tym zakresie. Wyszczególnienie wyników znajduje się na wykresie 14.

Wykres 14. Średni czas poszukiwania pracy w ciągu tygodnia przez absolwentów niepracujących (n=286)

Niepracujący respondenci podzielili się także opinią na temat najlepszych sposobów poszukiwania pracy (spośród zaproponowanej listy każdy mógł wybrać maksymalnie 3 odpowiedzi). **Zdecydowanie największym powodzeniem cieszyło się poszukiwanie pracy poprzez przeglądanie ogłoszeń zamieszczonych w internecie.** Zostało ono wskazane przez 2/3 respondentów. Ponad połowa badanych przyznała także, że **dobrą strategią poszukiwania pracy jest zwrócenie się o pomoc do osób bliskich** – rodziny, znajomych i wykorzystanie posiadanych kontaktów. Można w ten sposób zdobyć informację na temat prowadzonych rekrutacji albo wręcz uzyskać bezpośrednią rekomendację. **Na przekazywanie CV bezpośrednio do pracodawców wskazał również przeszło co drugi uczestnik badania.** Korzystanie z pośrednictwa pracy świadczonego przez powiatowe urzędy pracy to dobry sposób poszukiwania pracy zdaniem blisko co czwartego respondenta. Pozostałe sposoby poszukiwania pracy uzyskały odsetki wskazań poniżej 10%: ogłoszenia w prasie – 8,7%, oferty agencji pośrednictwa pracy – 5,9%, targi pracy – 5,6%, poprzez szkołę – 4,9%.

Każda praca posiada swoją specyfikę oraz związana jest z wykonywaniem określonych obowiązków. Wymaga bardzo często spełnienia pewnych warunków koniecznych czy wręcz podjęcia pewnych działań strategicznych niezbędnych do otrzymania zatrudnienia. Respondenci pracujący podzielili się swoimi doświadczeniami w tej kwestii odpowiadając na pytanie: *Na co musiałe(a)ś być gotowy(a), aby uzyskać aktualne zatrudnienie?* Przeszło co piąty badany przyznał, że nie musiał spełnić żadnego z warunków wskazanych w ramach zamkniętej listy, która została umieszczona na wykresie 15.

¹⁴ Nie odpowiadali na nie niepracujący niegotowi na podjęcie zatrudnienia – było to tylko 17 spośród 303 niepracujących respondentów.

Wykres 15. Warunki, na których spełnienie respondenci musieli być gotowi, aby podjąć aktualną pracę (n=1 562)

*pytanie posiadało charakter wielokrotnego wyboru, dlatego odsetki odpowiedzi nie sumują się do 100%

Pozostali badani, aby uzyskać zatrudnienie podjęli co najmniej jedno z działań (mieli możliwość wskazania dowolnej liczby odpowiedzi). **Podjęcie pracy przez przeszło połowę respondentów wiązało się ze zdobywaniem nowych kwalifikacji**, przy czym 37,5% musiało tylko uzupełnić posiadane już kwalifikacje, a blisko co piąty (18,4%) zmierzył się z wyzwaniem całkowitego przekwalifikowania w stosunku do posiadanego zawodu wyuczonego lub wykonywanego wcześniej. **Co czwarty (25,7%) musiał być w pełni dyspozycyjnym**, a 22,7% badanych spotkała konieczność dostosowania się do różnych godzin pracy (np. nocą, w dni świąteczne). Stosunkowo wysoko na liście odpowiedzi znalazły się jeszcze stałe dojazdy do pracy znajdującej się w miejscowości odległej od miejsca zamieszkania (20,2%).

Na zmianę miejsca zamieszkania musiało zdecydować się 18,1% pracujących respondentów, przy czym części z nich (5,8% całej grupy) dotyczyła tylko czasowa zmiana miejsca pobytu. Oznacza to, że skuteczne poszukiwanie pracy w znacznej części przypadków musi obejmować większy obszar niż tylko miejsce zamieszkania. Kolejne warunki konieczne to w kolejności: założenie własnej działalności gospodarczej – 13,4%, gotowość do pracy mobilnej/w delegacji (musiało wyrazić ją 11,6% badanych), zakup narzędzia pracy (np. samochodu, maszyny specjalistycznej, komputera) – 11,1%, wykorzystanie wcześniejszych kontaktów - sieci klientów i/lub kontrahentów (8,6%).

O uwarunkowania potencjalnego przyszłego zatrudnienia pytano również niepracujących. W procesie poszukiwania pracy rozważają możliwości zatrudnienia, lecz czasem jego warunki nie są akceptowalne, absolwent wybiera dalsze poszukiwania lub

bierność. Ciekawych wniosków może dostarczyć rozkład odpowiedzi, zaprezentowany na wykresie 16, na pytanie o te dopuszczalne warunki. Chodzi o to czy osoba gotowa do podjęcia zatrudnienia może zainwestować czas i środki (np. na dojazdy), czy jest gotowa zmodyfikować swoją organizację dnia (np. w celu pracy w nietypowych godzinach). Autorzy badania przygotowali 11 hipotetycznych odpowiedzi na pytanie *Na co jesteś gotowa(y), aby uzyskać zatrudnienie?* Mogli wskazywać je w dowolnej ilości absolwenci niepracujący, którzy byli gotowi na podjęcie pracy, a także ci stosunkowo nieliczni, którym trudno było przesądzić o swojej gotowości.

Wykres 16. Warunki, na których spełnienie respondenci byli gotowi, aby podjąć potencjalną pracę (n=286)

* pytanie posiadało charakter wielokrotnego wyboru, dlatego odsetki odpowiedzi nie sumują się do 100%

Najczęściej, w przypadku aż 72% badanych bez pracy, wybór dotyczył gotowości do uzupełnienia posiadanych już kwalifikacji. Ale już dużo mniej (46,9%) byłoby gotowych na przekwalifikowanie całkowite, w odniesieniu do zawodu wyuczonego/wykonywanego wcześniej. Trwałą zmianę miejsca zamieszkania, stałe dojazdy do odległej miejscowości, pełną dyspozycyjność, dostosowanie się do różnych godzin pracy był w stanie zadeklarować zbliżony odsetek badanych (od 28,3% do 30,4). Można stwierdzić, że wśród skłonnych do podjęcia zatrudnienia była duża grupa osób deklarujących elastyczność i mobilność, w niektórych wypadkach (więcej niż jeden na pięć) gotowych na założenie własnego biznesu.

BILANS BARIER

Na drodze do satysfakcjonującej pracy absolwenci szkół wyższych często napotykają różne bariery. Mogą to być przeszkody ekonomiczne albo związane z polityką społeczną, mogą mieć charakter personalny lub dotyczyć popytu na zawody. Koncepcja badania zakładała, iż wypowiedzi w tej kwestii zostaną zebrane nie tylko od absolwentów bez pracy, ale i od pracujących, mających w poszukiwaniu pracy swój zakres doświadczeń. Predefiniowano 8 barier, umożliwiono wybór opcji inne (rzadziej niż co dziesiąty badany z niej korzystał) oraz odpowiedzi, że bariery nie były/nie są dostrzegalne.

Grupa obecnie pracujących ewidentnie zwróciła uwagę na kluczową kwestię deficytów w doświadczeniu zawodowym. Problem niskiego doświadczenia (38,7%) lub jego całkowitego braku (36,6%) stanowił główną barierę wejścia na rynek pracy, co dokładnie widać na wykresie 17. Prawie połowa (47,6%) zaznaczyła, że przeszkodą był brak kontaktów ułatwiających przechodzenie na rynek pracy z systemu edukacji wyższej. Więcej niż co trzeci (36,1%) sygnalizował, że barierą okazało się niskie zapotrzebowanie rynku na absolwentów po jego kierunku studiów. Co ósmy pracujący nie spotkał się z żadnymi barierami.

Wykres 17. Bariery w trakcie poszukiwania pracy przez obecnie pracujących absolwentów (n=1 562)

*pytanie posiadało charakter wielokrotnego wyboru, dlatego odsetki odpowiedzi nie sumują się do 100%

Warto zatrzymać się jeszcze nad odpowiedziami, że to niskie zapotrzebowanie na absolwentów danego kierunku było barierą przy poszukiwaniu pracy. Takiego zdania było 564 absolwentów pracujących. Tabela 6 pokazuje jaki odsetek pracujących po danym kierunku studiów twierdził, że w świetle doświadczeń na rynku pracy nie było specjalnego zapotrzebowania na absolwentów kierunku. Przyznała to ponad połowa

absolwentów kierunków dziennikarskich i informacyjnych, ochrony środowiska, geograficznych i turystycznych, humanistycznych i artystycznych, pedagogicznych i opieki społecznej. Z kolei tylko 2,4% absolwentów studiów informatycznych w ten sposób postrzegało swój kierunek. Świadczy to, że z punktu widzenia potrzeb rynkowych był on wyborem bardzo dobrym.

Tabela 6. Niskie zapotrzebowania na absolwentów kierunku jako bariera w poszukiwaniu pracy, w opinii pracujących absolwentów, według grup kierunków (n=564)

Grupa kierunków	Odsetek pracujących wskazujących na kierunek jako barierę
dziennikarskie i informacyjne	64,0%
ochrony środowiska	58,1%
geograficzne i turystyczne	55,8%
humanistyczne i artystyczne	54,8%
pedagogiczne i opieki społecznej	51,5%
produkcyjne i przetwórcze	50,0%
społeczne	48,8%
biologiczne i chemiczne	45,2%
rolnicze, ogrodnicze, leśne i rybactwa	43,8%
psychologiczne	41,7%
związane ze sportem i urodą	37,0%
weterynaryjne i zootechniczne	32,7%
matematyczne i fizyczne	31,3%
administracyjne i zarządcze	31,0%
pielęgniarskie, fizykoterapeutyczne i farmaceutyczne	29,0%
techniczne i mechaniczne	25,6%
prawne	24,7%
medyczne i dentystyczne	19,5%
transportowe i logistyczne	16,0%
architektoniczne i budowlane	15,6%
ekonomiczne i finansowe	15,3%
informatyczne	2,4%

Absolwenci bez zatrudnienia o wiele mocniej podkreślili niskie zapotrzebowanie na reprezentantów kierunku jako dostrzegalną aktualnie barierę w poszukiwaniu zatrudnienia. Uczyniło tak 58% badanych, co widać na wykresie 18. Są to kolejne wyniki badań regionalnych LORP świadczące o tym jak bardzo szanse zatrudnieniowe łączą się z wiedzą na temat zapotrzebowania na zawody w momencie planowania edukacji wyższej lub przekwalifikowywania¹⁵. **Niepracujący również znacznie częściej podkreślali brak kontaktów, znajomości (71,7%).** Podnoszono problem małego doświadczenia zawodowego

¹⁵ Pomocnym narzędziem w zdobywaniu tej wiedzy jest portal barometr.zawodow.pl, przedstawiający zapotrzebowanie na poziomie powiatów i województw.

i całkowitego jego braku. Było to odpowiednio 48,3% i 40,2% respondentów. Stosunkowo dużo osób (41,3%) spotykała sytuacja, że brakowało im pewnych wymaganych kwalifikacji, kompetencji. Podobnie jak dla pracujących, tak i dla ponad 20% badanych bez pracy, znaczenie miał fakt, że proponowane im warunki zatrudnienia były nie do zaakceptowania.

Wykres 18. Bariery w trakcie poszukiwania pracy przez absolwentów obecnie niepracujących (n=286)

*pytanie posiadało charakter wielokrotnego wyboru, dlatego odsetki odpowiedzi nie sumują się do 100%

Wyniki dla obu grup uczestników badania udowadniają jak istotne jest zdobywanie doświadczenia zawodowego, a co za tym idzie budowanie sieci kontaktów na rynku pracy, jeszcze w trakcie trwania studiów. Działanie to znacznie zwiększa szanse na uzyskanie zatrudnienia.

CZYNNIKI SUKCESU PRACUJĄCYCH

W trakcie badania przedstawiono absolwentom pracującym listę czynników zewnętrznych, które mogą wpłynąć pozytywnie na szanse zatrudnieniowe i możliwość podjęcia aktywności zawodowej. Poproszono ich, aby wskazali te, które w ich przypadku okazały się kluczowe dla znalezienia pracy. Czterech na dziesięciu badanych było zdania, że żaden ze wskazanych czynników nie zadecydował o uzyskaniu przez nich zatrudnienia. **Możliwość uzyskania rekomendacji rodziny/znajomych przy staraniu się o pracę pomogła w znalezieniu pracy w przypadku prawie co trzeciego pracującego respondenta. Przeszło co piąty natomiast za kluczowy czynnik uznał korzystną koniunkturę rynkową.** Co szósty zaś skorzystał z pomocy oferowanej przez instytucje.

Pełne zestawienie czynników kluczowych dla znalezienia aktualnej pracy respondentów prezentuje wykres 19.

Wykres 19. Czynniki kluczowe dla znalezienia aktualnej pracy w opinii absolwentów pracujących (n=1 562)

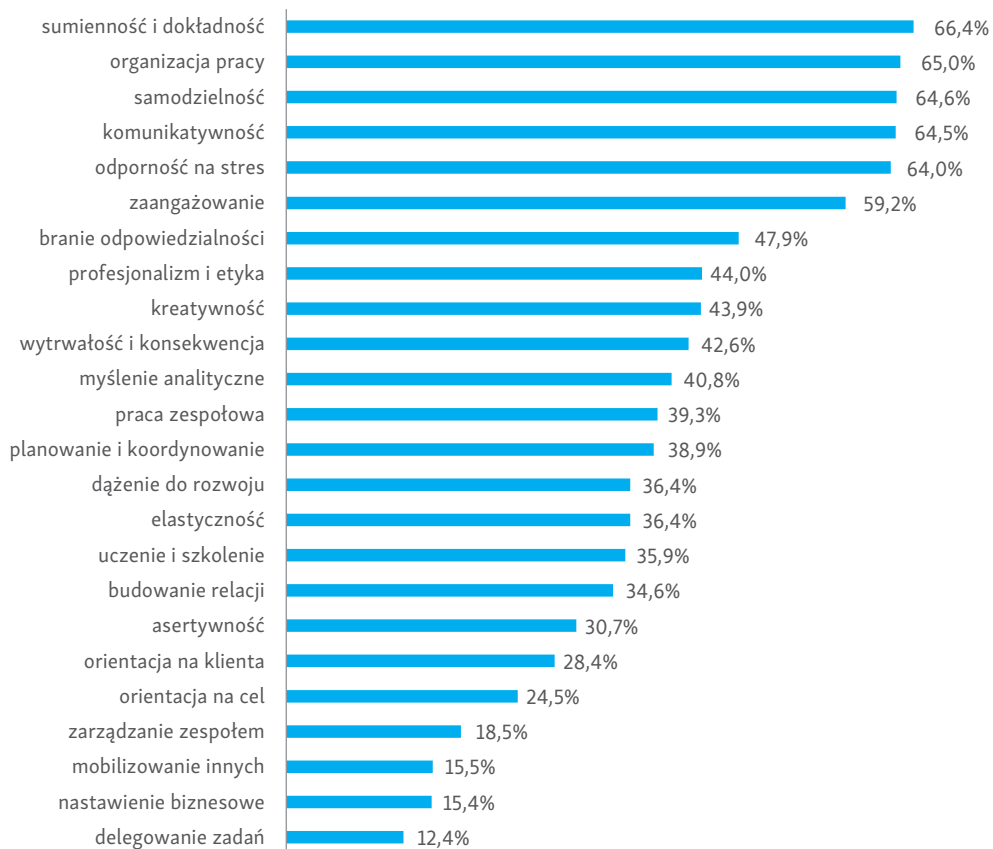
*pytanie posiadało charakter wielokrotnego wyboru, dlatego odsetki odpowiedzi nie sumują się do 100%

Jedno z końcowych pytań do pracujących absolwentów było dość rozbudowane. Z listy 24 kompetencji¹⁶ wypełniający ankietę mógł wybrać wszystkie, które jego zdaniem były kluczowe w jego obecnym miejscu pracy. Można założyć, że mają one istotne znaczenie dla kontynuacji zatrudnienia czy prowadzenia firmy. Umiejętności uszeregowane według ważności ukazano na wykresie 20. Jedna z nich – **sumienność i dokładność** – była kluczowa aż dla 2/3 respondentów. Pięć innych dla więcej niż połowy badanych tj. organizacja pracy, samodzielność, komunikatywność, odporność na stres oraz zaangażowanie. Aktualny jest więc postulat programowego włączania kształtowania powyższych umiejętności przez organizatorów kształcenia na poziomie wyższym. Przy założeniu, że są oni zainteresowani wzmacnianiem czynników sukcesu absolwentów na rynku pracy województwa lubelskiego.

¹⁶ Katalog kompetencji zawodowych, wykorzystywany w kolejnym już badaniu LORP, pochodzi z Modelu Kompetencji Zawodowych powstałego na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu w ramach projektu *Kompetencje dla przyszłości – rozwój potencjału zawodowego studentów i absolwentów UMK*.

Wykres 20. Umiejętności kluczowe w obecnym miejscu pracy absolwentów pracujących (n=1 562)

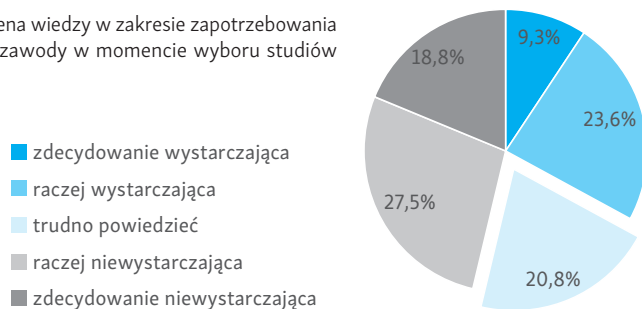
3 Ocena kierunku studiów – zawodu wyuczonego

OKOLICZNOŚCI WYBORU KIERUNKU

Młodzi ludzie nie zawsze zdają sobie sprawę, że wybierając ścieżkę kształcenia w dużej mierze określają także swoją zawodową przyszłość. Analizując ich sytuację na rynku pracy można zauważyć, że podjęta decyzja wpływa nie tylko na możliwości związane z zawodem i stanowiskiem, na którym będzie się pracowało, ale także na poziom szans na znalezienie satysfakcjonującego zatrudnienia. Oznacza to, że decyzja powinna być dobrze przemyślana i oparta na rzetelnych informacjach na temat sytuacji zawodowej absolwentów poszczególnych kierunków studiów, na lokalnym rynku pracy.

Informacje na temat losów absolwentów poszczególnych kierunków oraz oczekiwań pracodawców są niezwykle istotne, gdyż to m.in. na ich podstawie osoba wybierająca przyszłe kształcenie może decydować. Aby młodzi ludzie mieli większe szanse na znalezienie satysfakcjonującej pracy niezbędne jest podejmowanie wyboru kierunku kształcenia w oparciu o wiedzę o wymaganiach lokalnego rynku pracy. W trakcie badania respondenci zostali zapytani jaka była ich wiedza w zakresie zapotrzebowania rynku pracy na zawody w momencie kiedy wybierali kierunek studiów. Największy odsetek respondentów (27,5%) przyznało, że była ona raczej niewystarczająca. Nieznacznie mniej osób (18,8%) przedstawiło bardziej zdecydowaną deklarację uznając swoją ówczesną wiedzę za zdecydowanie niewystarczającą. Wynik ten pokazuje, że prawie połowa badanych (46,3%) podsumowując swoją wiedzę z okresu wyboru kierunku studiów, uznaje ją za niedostateczną. Przeciwnie zdanie wyraził tylko prawie co trzeci uczestnik badania (zdecydowanie wystarczająca - 9,3%; raczej wystarczająca 23,6%; łącznie 32,9%). Rozkład odpowiedzi na to pytanie prezentuje wykres 21.

Wykres 21. Ocena wiedzy w zakresie zapotrzebowania rynku pracy na zawody w momencie wyboru studiów (n=1 865)

Szczegółowa analiza odpowiedzi na to pytanie pokazuje, że oceny wiedzy posiadanej w momencie wyboru kierunku studiów były zróżnicowane, gdy weźmiemy pod uwagę ukończony przez respondentów kierunek studiów. Dla większej czytelności prezentowanej analizy ograniczono liczbę kategorii odpowiedzi na to pytanie do trzech¹⁷. Zgodnie z wynikami zaprezentowanymi w tabeli 7, tylko w przypadku dwóch grup kierunków odsetek osób oceniających swoją wiedzę jako wystarczającą przekroczył 50% - absolwenci kierunków informatycznych (63,8%), medycznych i dentystycznych (57,8%). Jednocześnie można zauważyć, że w 7 grupach przeszło połowa respondentów oceniła swoją wiedzę jako niewystarczającą (największy odsetek wystąpił w przypadku absolwentów kierunków geograficznych i turystycznych – 62,9%). Ponadto niewiele niższy odsetek takich wskazań, pomiędzy 40% a 49,9%, odnotowano w przypadku kolejnych dziesięciu grup kierunków. Oznacza to, że w zdecydowanej większości grup przeważają osoby, które deklarują że wyboru ścieżki edukacyjno-zawodowej dokonały nie dysponując odpowiednią wiedzą.

Tabela 7. Ocena wiedzy w zakresie zapotrzebowania rynku pracy na zawody w momencie wyboru studiów według grup kierunków studiów (n=1 865)

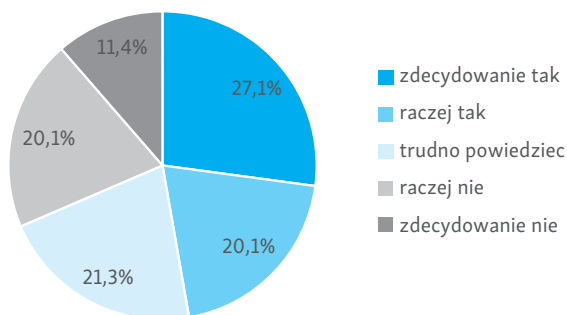
Grupa kierunków	Wystarczająca	Trudno powiedzieć	Niewystarczająca
geograficzne i turystyczne	21,0%	16,1%	62,9%
matematyczne i fizyczne	21,1%	18,4%	60,5%
ochrony środowiska	24,0%	20,0%	56,0%
społeczne	25,6%	21,3%	53,1%
humanistyczne i artystyczne	25,0%	22,2%	52,8%
techniczne i mechaniczne	27,9%	20,2%	51,9%
psychologiczne	35,3%	13,2%	51,5%
prawne	33,7%	16,9%	49,4%
rolnicze, ogrodnicze, leśne i rybactwa	28,1%	23,4%	48,4%
dziennikarskie i informacyjne	23,3%	30,0%	46,7%
produkcyjne i przetwórcze	20,0%	33,3%	46,7%
biologiczne i chemiczne	32,6%	21,3%	46,1%
związane ze sportem i urodą	35,6%	18,6%	45,8%
administracyjne i zarządcze	34,4%	21,3%	44,3%
weterynaryjne i zootechniczne	35,8%	20,8%	43,4%
pedagogiczne i opieki społecznej	36,8%	21,3%	41,9%
ekonomiczne i finansowe	37,9%	21,6%	40,5%
pielęgniarskie, fizykoterapeutyczne i farmaceutyczne	37,8%	24,3%	37,8%
architektoniczne i budowlane	39,2%	23,5%	37,3%
medyczne i dentystyczne	57,8%	11,1%	31,1%
transportowe i logistyczne	43,3%	30,0%	26,7%
informatyczne	63,8%	17,0%	19,1%

17 Zsumowano odsetki odpowiedzi: a) zdecydowanie wystarczająca i raczej wystarczająca; b) zdecydowanie niewystarczająca i raczej niewystarczająca.

HIPOTETYCZNY PONOWNY WYBÓR

Wszyscy uczestnicy obecnej edycji badania absolwentów zakończyli już studia i zdążyli zweryfikować swoją sytuację z wymaganiami rynku pracy. Z tego powodu kwestią do rozstrzygnięcia było to, jak oceniają oni wybraną przez siebie ścieżkę edukacyjną oraz perspektywy związane z uzyskanym zawodem. Ankietowani zostali zapytani, czy gdyby była możliwość wyboru raz jeszcze kierunku studiów, to czy zmieniliby go na dający większe szanse na rynku pracy. Łącznie 47,2% badanych przyznało, że mogą jeszcze raz zaplanować swoją przyszłość, zdecydowałoby się na inny kierunek studiów (zdecydowanie tak – 27,1%, raczej tak – 20,1%). Tylko prawie co trzeci (31,5%) wydawał się być zadowolony z podjętych przez siebie decyzji i nie rozważałby zmiany swoich wyborów (zdecydowanie nie – 11,4%, raczej nie – 20,1%)¹⁸.

Wykres 22. Deklaracje respondentów odnośnie tego, czy gdyby była możliwość wyboru raz jeszcze kierunku studiów, to czy zmieniliby go, na dający większe szanse na rynku pracy (n=1 865)

Podobnie jak miało to miejsce w przypadku badania zrealizowanego w 2014 r., także tym razem wyniki są znacznie zróżnicowane pomiędzy poszczególnymi grupami kierunków. Jak widać w tabeli 8, prezentującej odpowiedzi respondentów na to pytanie według grup kierunków¹⁹ do osób, które są najczęściej deklarowały niezadowolone z obranej ścieżki edukacyjnej należą absolwenci kierunków rolniczych, ogrodniczych, leśnych i rybactwa (73,4%) oraz produkcyjnych i przetwórczych (70%). Zauważyć należy, że w przypadku siedmiu grup kierunków odsetek osób, które stwierdziły, że kierunek zostałby zmieniony, wynosi co najmniej 50%. Na tym tle zdecydowanie wyróżniają się absolwenci, którzy ukończyli studia informatyczne, gdzie tylko co ósmy badany (12,8%) wprowadziłby jakąś zmianę wybranej ścieżki edukacyjnej. Konsekwencją tego jest fakt, że to właśnie przedstawiciele tej grupy kierunków najczęściej wypowiadali opinie, że nie chcieliby nic zmieniać w swojej karierze edukacyjnej – taką deklarację przedstawiło ponad 2/3 badanych z tej grupy. Drugą grupą kierunków pod tym względem są absolwenci studiów medycznych i dentystycznych, gdzie 60% jest zadowolonych z obecnego stanu rzeczy,

18 Wyniki te w dużej mierze pokrywają się z tymi uzyskanymi w poprzedniej edycji badania losów absolwentów szkół wyższych zrealizowanej w 2014 r. Wtedy prawie połowa badanych (45,4%) gdyby jeszcze raz mogła decydować o swojej ścieżce edukacyjnej to nie powtórzyłaby wyboru, który został podjęty w przeszłości. Tylko przeszło co trzeci ankietowany (35,1%) był zadowolony z ukończonego kierunku studiów i nie dokonałby żadnych zmian w swojej ścieżce zawodowo-edukacyjnej.

19 Zsumowano odsetki odpowiedzi: a) zdecydowanie tak i raczej tak jako kierunek zostałby zmieniony; b) zdecydowanie nie i raczej nie jako kierunek nie zostałby zmieniony.

a tylko co piąty dokonałby zmian w swojej karierze (22,2%). Ostatnią grupą kierunków, w której co najmniej połowa badanych zadeklarowała, że kierunek nie zostałby zmieniony, stanowią osoby, które ukończyły studia transportowe i logistyczne.

Tabela 8. Deklaracje respondentów odnośnie tego, czy gdyby była możliwość wyboru raz jeszcze kierunku studiów, to czy zmieniliby go, na dający większe szanse na rynku pracy według grup kierunków (n=1 865)

Grupa kierunków	Kierunek zostałby zmieniony	Trudno powiedzieć	Kierunek nie zostałby zmieniony
rolnicze, ogrodnicze, leśne i rybactwa	73,4%	9,4%	17,2%
produkcyjne i przetwórcze	70,0%	10,0%	20,0%
społeczne	66,3%	15,6%	18,1%
ochrony środowiska	64,0%	24,0%	12,0%
pedagogiczne i opieki społecznej	60,3%	19,9%	19,9%
administracyjne i zarządcze	55,3%	24,5%	20,2%
dziennikarskie i informacyjne	50,0%	30,0%	20,0%
humanistyczne i artystyczne	46,1%	22,8%	31,1%
ekonomiczne i finansowe	44,7%	18,4%	36,8%
matematyczne i fizyczne	44,7%	18,4%	36,8%
biologiczne i chemiczne	43,8%	27,0%	29,2%
geograficzne i turystyczne	43,5%	27,4%	29,0%
techniczne i mechaniczne	42,3%	20,2%	37,5%
pielęgniarskie, fizykoterapeutyczne i farmaceutyczne	37,8%	27,0%	35,1%
psychologiczne	36,8%	20,6%	42,6%
prawne	36,0%	24,7%	39,3%
weterynaryjne i zootechniczne	30,2%	24,5%	45,3%
architektoniczne i budowlane	29,4%	25,5%	45,1%
związane ze sportem i urodą	28,8%	23,7%	47,5%
transportowe i logistyczne	26,7%	20,0%	53,3%
medyczne i dentystyczne	22,2%	17,8%	60,0%
informatyczne	12,8%	17,0%	70,2%

Pogłębiając temat dopytano respondentów, którzy zdecydowaliby się na modyfikację ścieżki edukacyjnej, o to na jaki kierunek w chwili obecnej by się zdecydowali, gdyby mogli jeszcze raz wybierać kierunek studiów,. Najczęściej wskazywano na studia informatyczne (14,6%), ekonomiczne i finansowe (11,9%), medyczne i dentystyczne (11,2%) oraz administracyjne i zarządcze (10,9%). Szczegółowy rozkład odpowiedzi prezentuje wykres 23.

Wykres 23. Grupy kierunków studiów, na które zdecydowaliby się respondenci, którzy mogą jeszcze raz wybierać kierunek studiów zmieniliby go (n= 881)

SZANSE NA ZNALEZIENIE ZATRUDNIENIA

Z uwagi na fakt, że wszyscy respondenci ukończyli już studia wyższe i mogli już skonfrontować swoją sytuację z wymaganiami rynku pracy, postawiono przed nimi zadanie autooceny szans znalezienia pracy w województwie lubelskim. Absolwenci, posługując się skalą od 1 do 5, oceniali własne szanse na znalezienie zatrudnienia w zawodzie wyuczonym oraz w zawodzie innym niż wyuczony (gdzie 1 oznaczało nie mam żadnych szans, a 5 mam bardzo duże szanse). Z opinii badanych wynika, że nie są oni optymistami w kontekście możliwości uzyskania zatrudnienia związanego z posiadanym wykształceniem – średnia wartość ocen (2,88) lokuje się poniżej środkowej wartości skali, jaką jest liczba 3. Nieznacznie lepiej postrzegane są możliwości znalezienia pracy w zawodzie niezwiązanym bezpośrednio ze studiowanym kierunkiem – wartość średniej wynosiła w tym przypadku 3,31.

Badania i statystyki przygotowywane przez Wydział Badań i Analiz Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Lublinie świadczą, że ukończony kierunek studiów w dużym stopniu determinuje szanse na znalezienie pracy^{20, 21}. Wpływa także na oczekiwania związane z poszukiwaniem zatrudnieniem – badania jakościowe pokazują, że najbardziej pożądane jest znalezienie pracy zgodnej z kierunkiem wykształcenia²². Pokazuje to, jak istotne jest dokładne planowanie kariery zawodowej, korzystanie z pomocy doradcy zawodowego czy zapoznawanie się z wynikami badań lokalnego rynku pracy. Takie postępowanie umożliwia podjęcie świadomego wyboru i umożliwia opracowanie pewnej strategii radzenia sobie z wymaganiami rynku – np. poprzez zdobywanie doświadczenia zawodowego jeszcze na etapie edukacji.

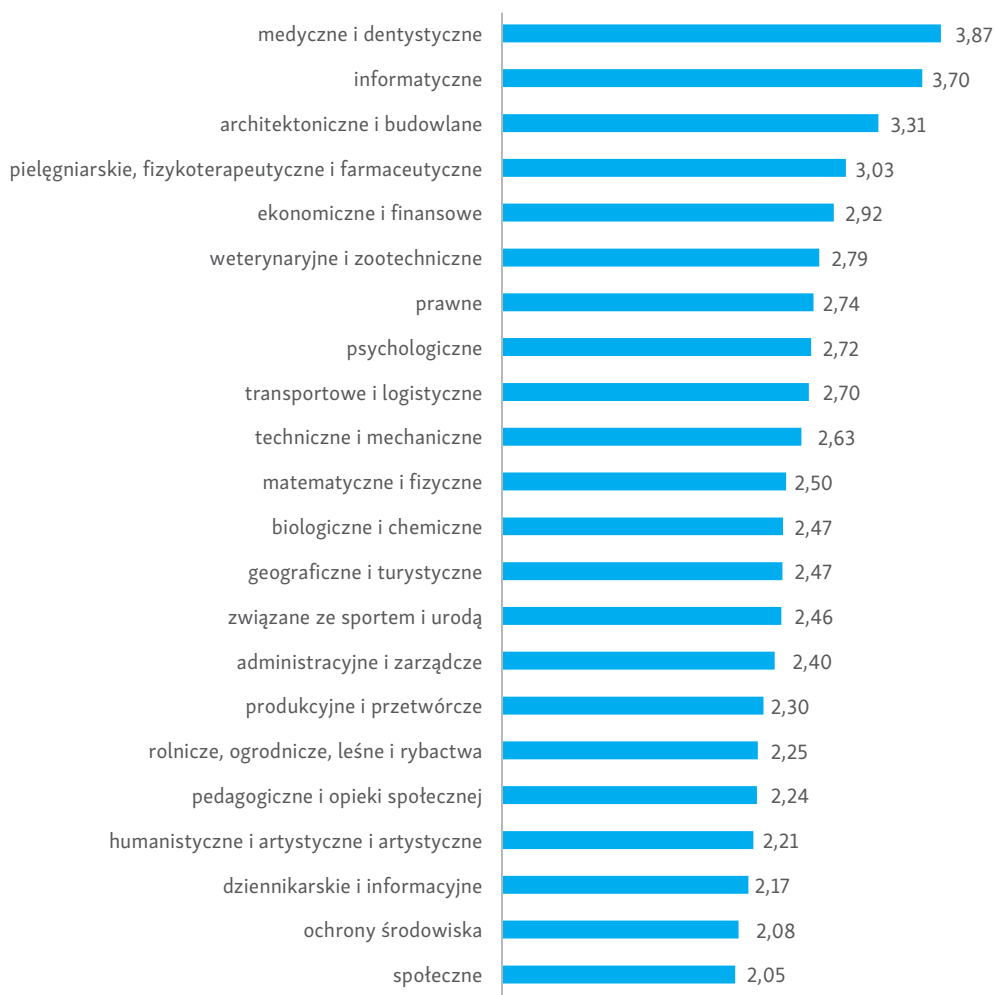
Hipotezę o zróżnicowaniu szans zatrudnieniowych absolwentów różnych kierunków studiów potwierdzają odpowiedzi udzielone przez respondentów. Jak widać na wykresie 24, istnieje znaczne zróżnicowanie opinii respondentów reprezentujących różne grupy kierunków odnośnie szans na znalezienie pracy w zawodzie wyuczonym. Zgodnie z deklaracjami, w najkorzystniejszej sytuacji znajdują się absolwenci, którzy ukończyli kierunki medyczne i dentystyczne (3,87), informatyczne (3,7), architektoniczne i budowlane (3,31) oraz pielęgnarskie, fizykoterapeutyczne i farmaceutyczne (3,03) – średnie wartości deklaracji tych respondentów są większe niż środkowa wartość skali. Pozostali respondenci gorzej oceniają szanse na znalezienie pracy zgodnej z kierunkiem wykształcenia. Najniższe średnie wartości osiągnęły kierunki: społeczne (2,05) oraz ochrony środowiska (2,08).

20 Zespół Statystyk i Analiz - Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie, *Ranking szkół wyższych według poziomu bezrobocia absolwentów (rok akademicki 2014/2015)*, Lublin 2016, s. 53-56.

21 Lubelskie Obserwatorium, Rynku Pracy - Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie, *Losy absolwentów szkół województwa lubelskiego Raport z badań ilościowych wśród absolwentów szkół wyższych i jakościowych wśród absolwentów szkół ponadgimnazjalnych i wyższych*, Lublin 2014, s. 45.

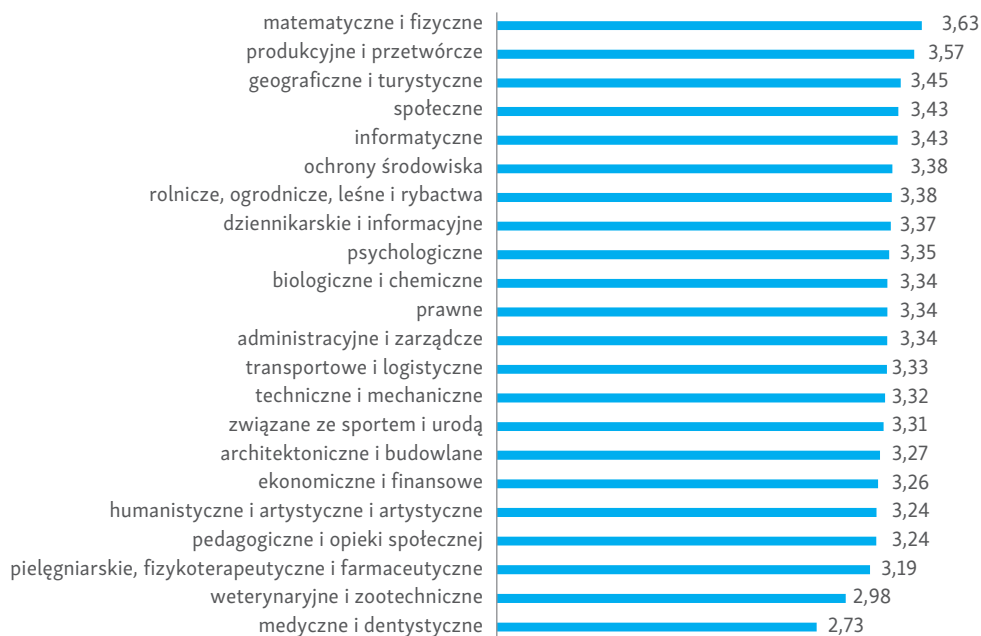
22 Lubelskie Obserwatorium, Rynku Pracy - Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie, *Losy absolwentów szkół województwa lubelskiego Raport z badań ilościowych wśród absolwentów szkół wyższych i jakościowych wśród absolwentów szkół ponadgimnazjalnych i wyższych*, Lublin 2014, s. 106.

Wykres 24. Ocena szans na znalezienie pracy w województwie lubelskim w zawodzie wyuczonym na studiach według grup kierunków (n=1 865)

Odmienne kształtuje się ranking odpowiedzi dotyczących możliwości znalezienia pracy w zawodzie innym niż wyuczony. Najlepiej swoje szanse oceniali w tym przypadku absolwenci kierunków matematycznych i fizycznych (3,63), produkcyjnych i przetwórczych (3,57) oraz geograficznych i turystycznych (3,45). Ostatnie miejsce w tym zestawieniu przypada reprezentantom studiów medycznych i dentystycznych. Nieznacznie wyższe oceny uzyskały inne grupy, które możemy zaliczyć również do białych zawodów - weterynaryjne i zootechniczne (2,98) oraz pielęgniarskie, fizykoterapeutyczne i farmaceutyczne (3,19). Deklaracje tych grup respondentów mogą być bezpośrednio związane ze ścisłą specjalizacją reprezentantów tych zawodów oraz relatywnie wysoką oceną szansy i dążeniem do pracy w zawodzie wyuczonym. Szczegółowy rozkład średnich wartości dla poszczególnych grup kierunków prezentuje wykres 25.

Wykres 25. Ocena szans na znalezienie pracy w województwie lubelskim w zawodzie innym niż wyuczony na studiach według grup kierunków (n=1 865)

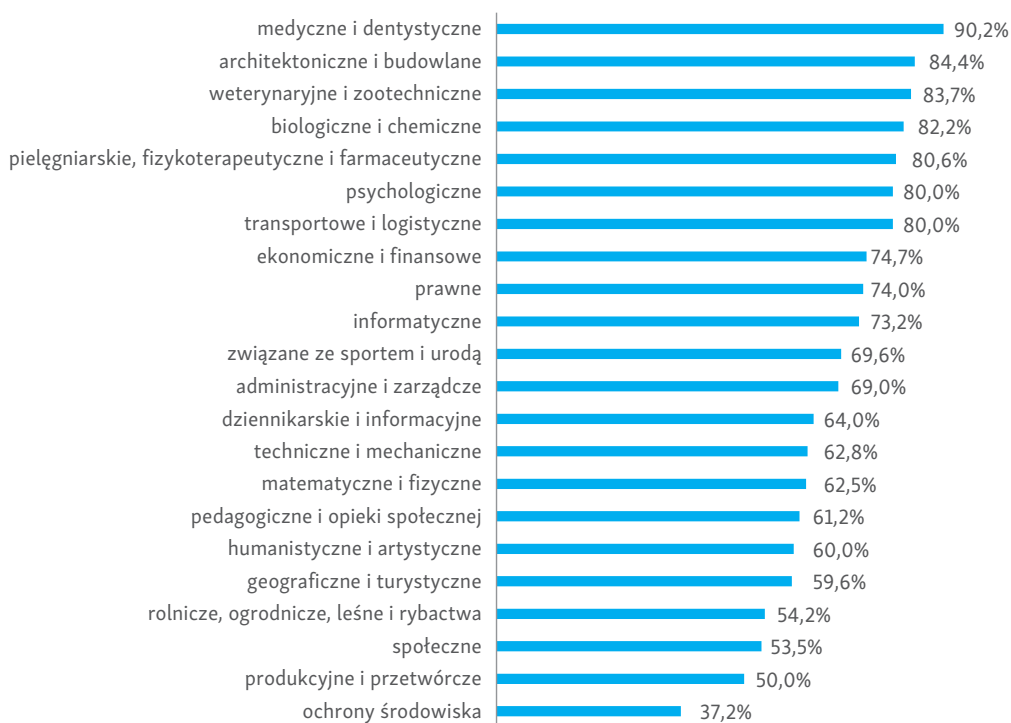

ZAWÓD WYUCZONY A WYKONYWANY

Doświadczenie zawodowe jest jednym z najważniejszych kryteriów, na które zwracają uwagę pracodawcy w trakcie procesów rekrutacyjnych. Jego brak lub niewielki wymiar znacznie zmniejsza szanse na znalezienie pracy²³. Bardzo często pracodawcy zwracają także uwagę na to w jakiej branży, na jakim stanowisku zdobyło się dane doświadczenie. W pierwszej kolejności pracujący uczestnicy badania zostali zapytani czy posiadają doświadczenie zawodowe związane z uzyskanym wykształceniem. Informacja ta pokazuje w sposób pośredni jak wyglądają szanse na zdobycie zatrudnienia w zawodzie powiązanym z ukończonym kierunkiem studiów. Wśród wszystkich absolwentów szkół wyższych 67,8% posiadało, co najmniej epizodyczne, doświadczenie w pracy w zawodzie wyuczonym. Warto jednak zwrócić uwagę, że dostęp do pracy w zawodzie jest silnie zróżnicowany i zależy od zdobytego wykształcenia kierunkowego. Pracę w zawodzie wyuczonym, choćby przez pewien czas, stosunkowo częściej mają za sobą pracujący absolwenci kierunków medycznych i dentystycznych (90,2%), architektonicznych i budowlanych (84,4 %) oraz weterynaryjnych i zootechnicznych (83,7%). Najmniejszy odsetek (37,2%) charakteryzuje absolwentów kierunków związanych z ochroną środowiska – jest to jedyna grupa absolwentów gdzie mniej niż połowa uzyskała zatrudnienie zgodne z posiadanym wykształceniem.

²³ Lubelskie Obserwatorium, Rynku Pracy - Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie, *Monitoring ofert pracy w województwie lubelskim (listopad 2013 – kwiecień 2015)*, Lublin 2015, s. 54.

Wykres 26. Posiadanie doświadczenia w wykonywaniu pracy związanej z zawodem wyuczonym według grup kierunków (n=1 562)

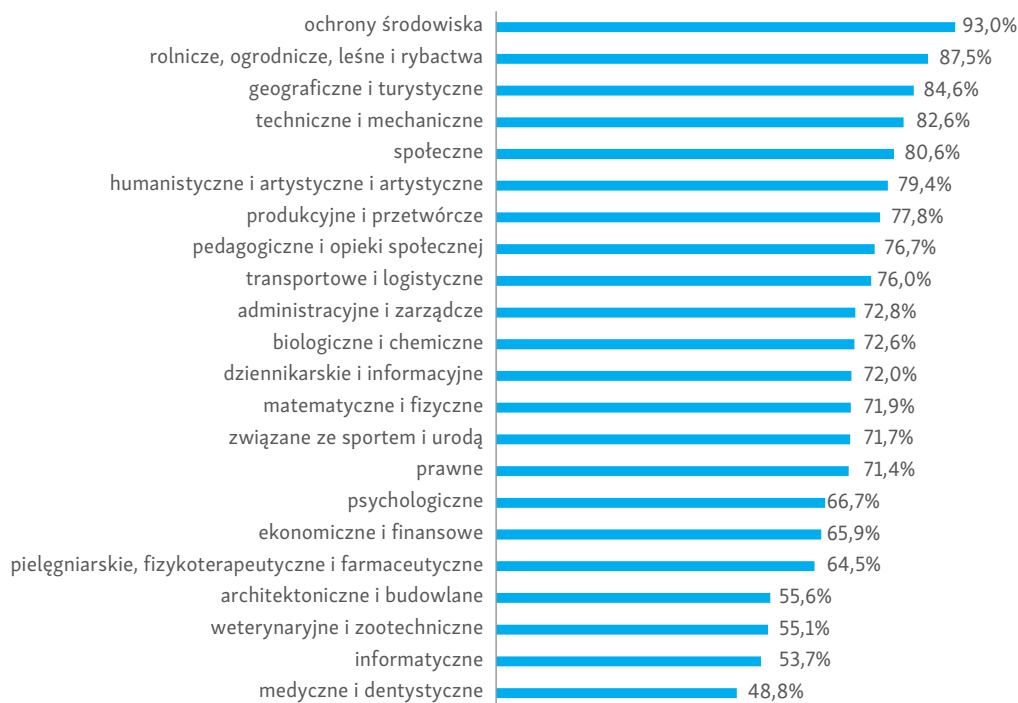

Opinie na temat większej szansy znalezienia pracy w zawodzie niezwiązanym z posiadanym wykształceniem potwierdzają także odpowiedzi pracujących absolwentów dotyczące posiadanego doświadczenia w pracy niezwiązanej z ukończonym kierunkiem studiów. Większość respondentów (72,9%) wykonywało w swojej karierze, przynajmniej czasowo, pracę niezwiązaną z zawodem wyuczonym²⁴. Także w tym przypadku istnieje znaczne zróżnicowanie wyników, gdy przeanalizujemy je pod względem poszczególnych grup kierunków. Najczęściej tego typu pracę posiadali przedstawiciele kierunków związanych z ochroną środowiska (93,0%), rolniczych, ogrodniczych, leśnych i rybactwa (87,5%) oraz geograficznych i turystycznych (84,6%). Najrzadziej takie doświadczenie przypadło w udziale reprezentantom kierunków medycznych i dentystycznych (48,8%), informatycznych (53,7%), weterynaryjnych i zootechnicznych (55,1%) oraz architektonicznych i budowlanych (55,6%). Wyniki wskazują, że w przypadku grup kierunków, w których absolwenci mają najczęściej doświadczenie w pracy w zawodzie wyuczonym, stosunkowo najniższy odsetek posiada epizod w pracy w zawodzie innym niż wyuczony. Można także domniemać, że ograniczone możliwości znalezienia pracy

²⁴ Odpowiedzi na pytanie o posiadanie doświadczenia w wykonywaniu pracy związanej z zawodem wyuczonym i niezwiązanej z zawodem wyuczonym nie sumują się do 100%, gdyż część pracujących respondentów (43,3% z n=1 562) podejmowała oba rodzaje aktywności.

zgodnej z wykształceniem zmuszają przedstawicieli pewnych grup kierunków do skupienia się na poszukiwaniu pracy poza tą specjalnością.

Wykres 27. Posiadanie doświadczenia w wykonywaniu pracy niezwiązanej z zawodem wyuczonym według grup kierunków (n=1 562)

Badania rynku pracy świadczą o tym, że ukończenie określonego kierunku nie zawsze jest wystarczające do zdobycia zatrudnienia. Pracodawcy zwracają uwagę na wiele innych cech kandydata do pracy – doświadczenie, kwalifikacje, kompetencje itp. Badanie *Barometr zawodów* pokazuje, że istnieją zawody, w przypadku których osób posiadających dane wykształcenie jest sporo, ale posiadają one pewne luki kompetencyjne, kwalifikacyjne, czy brak praktyki²⁵, co utrudnia im uzyskanie zatrudnienia. Jednocześnie kwestia właściwej roli studiów oraz elementów, które powinien zawierać program nauczania, żeby odpowiadać potrzebom rynku, staje się problemem coraz dokładniej analizowanym i dyskutowanym w gronie licznych ekspertów rynku pracy i edukacji. Aby uzyskać informację na temat użyteczności kompetencji kształtowanych w trakcie edukacji wyższej, **respondenci zostali poproszeni o ocenę stopnia wykorzystania w pracy wiedzy i umiejętności zdobytych na studiach**. Wybór dokonywany był na pięciostopniowej skali: od 1 (*nie wykorzystuję wcale wiedzy i umiejętności zdobytych*

²⁵ Lubelskie Obserwatorium Rynku Pracy - Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie, *Barometr zawodów 2017. Raport podsumowujący badanie w województwie lubelskim*, Kraków 2016, s. 17.

na studiach) do 5 (wykorzystuję je w codziennej pracy). Średnia odpowiedzi wyniosła 2,95, co oznacza, że była ona bardzo blisko środka skali. Wykres 28, prezentujący wartości średniej dla poszczególnych grup kierunków, ukazuje spore zróżnicowanie pomiędzy ocenami absolwentów, którzy ukończyli różne rodzaje studiów. Na największą użyteczność ukształtowanych na studiach kompetencji wskazuje wysoka średnia ocen badanych, którzy ukończyli studia medyczne i dentystyczne (4,39). Na przeciwnym biegunie rankingu znalazła się natomiast średnia ocen wystawionych przez absolwentów kierunków związanych z ochroną środowiska.

Wykres 28. Ocena stopnia wykorzystania w pracy wiedzy i umiejętności zdobytych na studiach według grup kierunków (n=1 562)

Analiza wyników pokazuje, że grupa kierunków nie jest jedyną zmienną, która różnicuje opinię odnośnie wykorzystywania w pracy wiedzy i umiejętności zdobytych na studiach. Istotne jest także to, czy osoba oceniająca posiada doświadczenie w pracy w zawodzie wyuczonym. To do niej w dużej mierze miały przygotowywać studia. Uzyskane

informacje pozwalają na potwierdzenie tej tezy. Osoby, które były lub są zatrudnione w zawodzie zgodnym z posiadanym wykształceniem znacznie lepiej oceniają możliwość wykorzystania efektów kształcenia na studiach w swojej codziennej pracy. Średnia wartość ocen wynosi w tym przypadku 3,39, co oznacza, że dalej powinny być prowadzone prace skupiające się na dopasowaniu programu nauczania do wymagań pracodawców i realnych obowiązków, z którymi mierzą się absolwenci poszczególnych kierunków pracujący zgodnie z uzyskanym wykształceniem. Znacznie niższe oceny wystawiły swoim studiom osoby, które nie miały możliwości podjęcia aktywności zawodowej związanej ze swoim kierunkiem studiów – w ich przypadku średnia ocen wynosiła jedynie 2,02. Wynik ten pokazuje, że w trakcie nauki na studiach zdobywa się niewiele kompetencji, które są uniwersalne i można je wykorzystać, niezależnie od zajmowanego stanowiska. Sytuacja ta powinna także zostać uwzględniona przy planowaniu siatki zajęć na poszczególnych kierunkach studiów, szczególnie w przypadku kierunków gdzie istnieje duża konkurencja i niezbędne jest pozostawienie ich absolwentom alternatywy umożliwiającej odnalezienie się na rynku pracy – np. w innym zawodzie.

Jak wcześniej wskazano grupa kierunków oraz fakt posiadania doświadczenia w zawodzie wyuczonym w znacznym stopniu wpływają na perspektywę oceny użyteczności wiedzy i umiejętności zdobytych na studiach. Z tego powodu warto jest przeanalizować zebrane wyniki przy użyciu obu tych zmiennych, w czym pomocna będzie tabela 9. Tak szczegółowe rozbieżności uzyskanych informacji pokazuje, że w przypadku wszystkich grup kierunków zdobyte kompetencje są użyteczne przede wszystkim w pracy związanej z wykształceniem – ocena osób z doświadczeniem w zawodzie jest wyższa dla każdej z tych grup. Spośród osób, które pracują lub pracowały zgodnie z wykształceniem najwyższe uzyskane umiejętności i wiedzę (w kontekście wykorzystania ich w pracy) oceniają absolwenci kierunków medycznych i dentystycznych (4,59), związanych ze sportem i urodą (4) oraz pielęgniarstwach, fizykoterapeutycznych i farmaceutycznych (3,92). Najniższe oceny wystawili respondenci reprezentujący kierunki transportowe i logistyczne (2,55), ochrony środowiska (2,75) oraz ekonomiczne i finansowe (2,91). Wśród osób nieposiadających doświadczenia w zawodzie wyuczonym najwyższą możliwość wykorzystania efektów kształcenia na studiach ocenili absolwenci kierunków prawnych (2,65) oraz medycznych (2,5), najniżej natomiast respondenci, którzy ukończyli studia produkcyjne i przetwórcze (1,44) oraz ochrony środowiska (1,48). Warto jeszcze zwrócić uwagę na grupy kierunków, w przypadku których uzyskano największą różnicę pomiędzy średnią oceną osób posiadających i nieposiadających doświadczenia w zawodzie wyuczonym – największa rozbieżność dotyczyła kierunków pielęgniarstwach, fizykoterapeutycznych i farmaceutycznych (2,42), weterynaryjnych i zootechnicznych (2,13) oraz medycznych i dentystycznych (2,04), najmniejsza zaś transportowych i logistycznych (0,55), administracyjnych i zarządczych (0,63) oraz ekonomicznych i finansowych (0,93).

Tabela 9. Ocena stopnia wykorzystania w pracy wiedzy i umiejętności zdobytych na studiach wśród posiadających i nie-posiadających doświadczenie w pracy w zawodzie wyuczonym absolwentów poszczególnych grup kierunków (n=1 562)

Grupa kierunków	Status doświadczenia w zawodzie wyuczonym	Średnia ocena wykorzystywania wiedzy i umiejętności zdobytych na studiach
administracyjne i zarządcze	z doświadczeniem w zawodzie	3,07
	bez doświadczenia w zawodzie	2,44
architektoniczne i budowlane	z doświadczeniem w zawodzie	3,53
	bez doświadczenia w zawodzie	2,43
humanistyczne i artystyczne	z doświadczeniem w zawodzie	3,47
	bez doświadczenia w zawodzie	2,24
biologiczne i chemiczne	z doświadczeniem w zawodzie	3,73
	bez doświadczenia w zawodzie	1,85
dziennikarskie i informacyjne	z doświadczeniem w zawodzie	3,00
	bez doświadczenia w zawodzie	1,89
ekonomiczne i finansowe	z doświadczeniem w zawodzie	2,91
	bez doświadczenia w zawodzie	1,98
geograficzne i turystyczne	z doświadczeniem w zawodzie	3,32
	bez doświadczenia w zawodzie	1,67
informatyczne	z doświadczeniem w zawodzie	3,00
	bez doświadczenia w zawodzie	2,09
matematyczne i fizyczne	z doświadczeniem w zawodzie	3,25
	bez doświadczenia w zawodzie	2,00
medyczne i dentystyczne	z doświadczeniem w zawodzie	4,59
	bez doświadczenia w zawodzie	2,50
ochrony środowiska	z doświadczeniem w zawodzie	2,75
	bez doświadczenia w zawodzie	1,48
pedagogiczne i opieki społecznej	z doświadczeniem w zawodzie	3,35
	bez doświadczenia w zawodzie	2,13
pielęgniarskie, fizyioterapeutyczne i farmaceutyczne	z doświadczeniem w zawodzie	3,92
	bez doświadczenia w zawodzie	1,50
prawne	z doświadczeniem w zawodzie	3,86
	bez doświadczenia w zawodzie	2,65
produkcyjne i przetwórcze	z doświadczeniem w zawodzie	3,11
	bez doświadczenia w zawodzie	1,44
psychologiczne	z doświadczeniem w zawodzie	3,77
	bez doświadczenia w zawodzie	2,33
rolnicze, ogrodnicze, leśne i rybactwa	z doświadczeniem w zawodzie	3,27
	bez doświadczenia w zawodzie	1,50
społeczne	z doświadczeniem w zawodzie	3,28
	bez doświadczenia w zawodzie	1,73
techniczne i mechaniczne	z doświadczeniem w zawodzie	3,17
	bez doświadczenia w zawodzie	2,06
transportowe i logistyczne	z doświadczeniem w zawodzie	2,55
	bez doświadczenia w zawodzie	2,00
weterynaryjne i zootechniczne	z doświadczeniem w zawodzie	3,76
	bez doświadczenia w zawodzie	1,63
związane ze sportem i urodą	z doświadczeniem w zawodzie	4,00
	bez doświadczenia w zawodzie	2,00

Podsumowanie

Losy zawodowe absolwentów szkół wyższych województwa lubelskiego z lat 2004 – 2016 oraz ich czynniki aktywności zawodowej przedstawiono w odniesieniu do przeszłej i bieżącej aktywności tych absolwentów na rynku pracy oraz w kontekście oceny ukończonego kierunku studiów.

Próba badawcza licząca 1 865 respondentów była o 315 osób większa niż w pierwszym analogicznym badaniu²⁶ przeprowadzonym trzy lata wcześniej również przez Lubelskie Obserwatorium Rynku Pracy. Wówczas, jak i obecnie, napływ uczestników do badania był kontrolowany pod kątem osiągnięcia minimalnej liczby respondentów dla każdej z 22 grup kierunków studiów. Absolwenci z lat 2014-16, czyli nowe roczniki w stosunku do badania z roku 2014, stanowili 29,3% ogółu badanych. Dzięki temu analiza uwzględniła najnowsze uwarunkowania na rynkach pracy. Ponadto do badania kwalifikowano osoby już niestudiujące, aby pozyskać opinie i wiedzę o zachowaniach osób, które zasadniczy etap formalnego kształcenia wyższego mają zamknięty. Doświadczenia uczestników badania pochodziły nie tylko z regionalnego rynku pracy. Co dziesiąty mieszkał poza województwem lubelskim.

Porównując wyniki badań z 2014 roku z obecnymi można stwierdzić, że **w zależności od podjętego kierunku studiów wciąż utrzymuje się różny odsetek zdobywających doświadczenie zawodowe równoległe do wyższej edukacji.** Cztery kierunki z najniższym odsetkiem aktywności absolwentów, tj. związane ze sportem i urodą, pedagogiczne i opieki społecznej, rolnicze, ogrodnicze, leśne i rybactwa oraz produkcyjne i przetwórcze, w badaniu sprzed 3 lat uzyskały również niski odsetek (mniej niż połowa absolwentów było aktywnych na rynku pracy). **Zintensyfikowała się konieczność zdobywania po studiach nowych kwalifikacji** (68,2% badanych musiało to robić, przy 56% w 2014 r.).

Nieliczni absolwenci korzystali z pomocy specjalistów – doradców w bilansie swych kompetencji. Jest to nadal znikomy odsetek. Jednocześnie absolwenci zazwyczaj przyznawali, że nie dysponowali przy wyborze kierunku wystarczającą wiedzą o popycie na zawody. **Utrzymał się poziom niezadowolenia z wybranego kierunku** – 47,2% zdecydowałoby się na inny kierunek, w 2014 r. było to 45,4% badanych. Kierunkami hipotetycznego ponownego wyboru były w 2014 r. przede wszystkim ekonomiczne i finansowe, medyczne i dentystyczne. Pozostały one w bieżącej czołówce kierunków, ale dołączyły do niej teraz jeszcze kierunki informatyczne. Poza tym 58% uczestników badania pozostających bez pracy przyznało, że barierą dla nich jest niskie zapotrzebo-

²⁶ Lubelskie Obserwatorium, Rynku Pracy - Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie, *Losy absolwentów szkół województwa lubelskiego Raport z badań ilościowych wśród absolwentów szkół wyższych i jakościowych wśród absolwentów szkół ponadgimnazjalnych i wyższych*, Lublin 2014.

wanie na absolwentów ich kierunku. W świetle powyższych wyników wciąż aktualną rekomendacją jest wspieranie i korzystanie z poradnictwa zawodowego na każdym etapie edukacji, zarówno szkolnej, jak i pozaszkolnej, z doradczej pomocy dla poszukujących pracy i zatrudnionych.

Obowiązki opiekuńcze ponownie zdiagnozowano jako znaczącą przyczynę niegotowości do pracy części absolwentów. **Oczekiwania płacowe absolwentów gotowych do pracy były średnio wiele wyższe niż płaca minimalna.** Fakt ten przekłada się na ich decyzje o aktywności, gdyż **czynnik finansowy ma największe znaczenie przy rozważaniu możliwości pracy.** Poszukiwanie tych możliwości dla 2/3 niepracujących zamykało się w 4 godzinach tygodniowo, a dla 85% w 8 godzinach. Nie było to więc ich główne zajęcie.

Odpowiednia długość doświadczenia zawodowego i związana z nim wiedza branżowa oraz kwalifikacje i kompetencje różnią absolwentów pracujących i nieaktywnych. Prawie co trzeci pracujący posiadał pracę kończąc studia. Nie zmienia to faktu, że kluczową barierą w trakcie poszukiwania pracy, według pracujących, był deficyt doświadczenia zawodowego (tak jak w badaniu sprzed 3 lat). Zdaniem niepracujących też jest on istotny. W sytuacji gdy dane z urzędów pracy (na koniec czerwca 2017 r.) ukazują, iż więcej niż co piąty bezrobotny (21,6%) w województwie lubelskim nie posiadał żadnego stażu pracy, a w kraju ten odsetek wyniósł tylko 14 %, problem doświadczenia zawodowego poszukujących pracy musi stać się bardziej dostrzegalny w działaniach regionalnej polityki rynku pracy.

Pracujący absolwenci ujawnili, że najczęściej występującymi warunkami uzyskania aktualnej pracy były zdobycie nowych kwalifikacji (uzupełnienie, przekwalifikowanie), dyspozycyjność, dostosowanie się do różnych godzin pracy. Można je zatem także włączyć do katalogu czynników zawodowej aktywności absolwentów. Istotna dla rynku pracy jest więc szeroko rozumiana mobilność osób zatrudnionych oraz sprostanie jej wymogom przez tych, którzy pracy szukają. **Sumiennosc i dokładność z kolei była wskazywana jako najważniejsza kompetencja w miejscu pracy,** czynnik utrzymania tego miejsca. W konsekwencji nie do przecenienia jest otwartość absolwentów na kształcenie ustawiczne, gdyż ma ono znaczenie dla kształtowania postaw mobilnych oraz elastycznych w życiu zawodowym, sprzyjających zatrudnieniu. **Absolwentom szkół wyższych okazała się być potrzebna wiedza branżowa.** Temu zaś wychodzi naprzeciw nowy cykl wydawniczy Lubelskiego Obserwatorium Rynku Pracy²⁷.

Osobom wchodzącym na rynek pracy po ukończeniu studiów generalnie łatwiej o pracę w zawodzie innym niż wyuczony. I jest to ponowny wniosek z badań. Kierunki medyczne i dentystyczne oraz informatyczne umocniły się jako te, które przygotowują do pracy w zawodzie wyuczonym (i rzeczywiście absolwenci tych grup mieli w nim doświadczenie). Z kolei ukończenie kierunku z grupy matematycznych i fizycznych sprzyjało najmocniejszym odpowiedziom, że szanse są w innym zawodzie. Wiedza i umiejętności ze studiów najbardziej nie dotyczą pracy absolwentów ochrony środowiska, a najczęściej są związane z aktywnością zawodową posiadających dyplom kierunków medycznych i dentystycznych.

²⁷ Tj. regionalne analizy branżowe na podstawie badań pracodawców i pracowników z branż: transportowej (2016 r.), budowlanej (2017 r.) i przetwórstwa spożywczego (2017 r.).
Dostęp: <http://wuplublin.praca.gov.pl/rynek-pracy/statystyki-i-analizy/lorp/od2015>

Prognozując losy dzisiejszego studenta, na podstawie przebiegu karier jego poprzedników można założyć, że często będzie zdobywał doświadczenie poza swoimi kwalifikacjami ze studiów. Tak jak czyniło to 72,9% badanych z lat 2004-2016. Efekty kształcenia tych absolwentów zdecydowanie nie były odpowiednie do wszystkich miejsc pracy, lecz przede wszystkim do związanych z zawodem. Bo ocena wykorzystania efektów jest znacznie niższa u tych, którzy w zawodzie nie pracowali.

Aneks – kwestionariusz CAWI

Informacje o losach absolwentów są ważne. Dla osób dopiero podejmujących decyzje o kierunku kształcenia, dla instytucji kształcenia, dla projektujących wsparcie zawodowej aktywności. Wypełnienie ankiety zajmie nie więcej niż 10 minut, a przyczyni się do pozyskania wiedzy o sytuacji absolwentów konkretnych kierunków studiów na rynku pracy. To badanie, anonimowe i poufne, prowadzi Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie. Każda odpowiedź jest dla nas ważna. Ankietę adresujemy do osób, które studia w województwie lubelskim zakończyły nie wcześniej niż w 2004 r. i nie studiują już dzisiaj z wyjątkiem studiów podyplomowych i doktoranckich.

Z góry dziękujemy za poświęcony czas. Zespół Lubelskiego Obserwatorium Rynku Pracy.

1. Czy w chwili obecnej jeszcze uczysz się na studiach pierwszego stopnia (inżynierskich, licencjackich), drugiego stopnia (magisterskich) lub jednolitych?
 - a. tak → Zakończyć wywiad
 - b. nie
2. Płeć kobieta/mężczyzna
3. Rok urodzenia
4. Rok ukończenia studiów wyższych (nie wcześniej niż 2004 r.)
 - a) 2004 b) 2005 c) 2006 d) 2007 e) 2008 f) 2009 g) 2010 h) 2011 i) 2012 j) 2013 k) 2014 l) 2015 m) 2016
5. Zakwalifikuj ukończony kierunek studiów do jednej grupy, do której według Ciebie najbardziej pasuje. (w przypadku gdy ukończyłaś/eś więcej niż jeden kierunek wybierz grupę dla kierunku wiodącego)
 - a. administracyjne i zarządcze
 - b. architektoniczne i budowlane
 - c. humanistyczne (np. filologie, historia, kognitywistyka, kulturoznawstwo, archeologia, filozofia) i artystyczne (np. edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych, edukacja artystyczna w zakresie sztuki muzycznej, historia sztuki, jazz i muzyka estradowa, muzykologia, malarstwo)
 - d. biologiczne i chemiczne
 - e. dziennikarskie i informacyjne
 - f. ekonomiczne i finansowe
 - g. geograficzne i turystyczne
 - h. informatyczne
 - i. matematyczne i fizyczne
 - j. medyczne i dentystyczne
 - k. ochrony środowiska
 - l. pedagogiczne i opieki społecznej

- m. pielęgniarские, fizykoterapeutyczne i farmaceutyczne
 - n. prawne
 - o. produkcyjne i przetwórcze
 - p. psychologiczne
 - q. rolnicze, ogrodnicze, leśne i rybactwa
 - r. społeczne (np. socjologia, politologia, stosunki międzynarodowe, nauki o bezpieczeństwie, europeistyka, nauki o rodzinie)
 - s. techniczne i mechaniczne
 - t. transportowe i logistyczne
 - u. weterynaryjne i zootechniczne
 - v. związane ze sportem i urodą (np. wychowanie fizyczne, kosmetologia, dietetyka, technologia żywności i żywienie człowieka)
6. **Wskaż rodzaj ukończonych studiów**
- a. stopnia licencjackie, inżynierskie
 - b. stopnia magisterskie
 - c. jednolite
7. **Województwo obecnego zamieszkania**
- a. dolnośląskie
 - b. kujawsko-pomorskie
 - c. lubelskie
 - d. lubuskie
 - e. łódzkie
 - f. małopolskie
 - g. mazowieckie
 - h. opolskie
 - i. podkarpackie
 - j. podlaskie
 - k. pomorskie
 - l. śląskie
 - m. świętokrzyskie
 - n. warmińsko-mazurskie
 - o. wielkopolskie
 - p. zachodniopomorskie
 - q. mieszkam poza granicami Polski
8. **Czy od momentu ukończenia studiów pojawiła się potrzeba zdobywania kwalifikacji?**
(tzn. dyplomów, certyfikatów, uprawnień potwierdzających wiedzę i umiejętności)
- a. tak
 - b. nie
9. **Czy gdyby była możliwość wyboru raz jeszcze kierunku studiów, to czy zmienił(a) byś go na inny, dający większe szanse na rynku pracy?**
- a. zdecydowanie tak
 - b. raczej tak
 - c. trudno powiedzieć
 - d. raczej nie
 - e. zdecydowanie nie

10. W której grupie ten nowy kierunek by się znajdował?
- a. administracyjne i zarządcze
 - b. architektoniczne i budowlane
 - c. humanistyczne (np. filologie, historia, kognitywistyka, kulturoznawstwo, archeologia, filozofia) i artystyczne (np. edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych, edukacja artystyczna w zakresie sztuki muzycznej, historia sztuki, jazz i muzyka estradowa, muzykologia, malarstwo)
 - d. biologiczne i chemiczne
 - e. dziennikarskie i informacyjne
 - f. ekonomiczne i finansowe
 - g. geograficzne i turystyczne
 - h. informatyczne
 - i. matematyczne i fizyczne
 - j. medyczne i dentystyczne
 - k. ochrony środowiska
 - l. pedagogiczne i opieki społecznej
 - m. pielęgniarstwa, fizykoterapeutyczne i farmaceutyczne
 - n. prawne
 - o. produkcyjne i przetwórcze
 - p. psychologiczne
 - q. rolnicze, ogrodnicze, leśne i rybactwa
 - r. społeczne (np. socjologia, politologia, stosunki międzynarodowe, nauki o bezpieczeństwie, europeistyka, nauki o rodzinie)
 - s. techniczne i mechaniczne
 - t. transportowe i logistyczne
 - u. weterynaryjne i zootechniczne
 - v. związane ze sportem i urodą (np. wychowanie fizyczne, kosmetologia, dietetyka, technologia żywności i żywienie człowieka)
11. Skąd czerpiesz wiedzę na temat swoich mocnych i słabych stron? (*wskaz wszystkie właściwe*)
- a. od bliskich
 - b. z doradztwa zawodowego
 - c. od specjalisty w poradni psychologiczno-pedagogicznej
 - d. na podstawie własnych przemyśleń
 - e. na podstawie testów dostępnych w internecie
 - f. inne
 - g. nigdy nie zastanawiałem/am się nad swoimi mocnymi i słabymi stronami
12. Ocen jaka była Twoja wiedza w zakresie zapotrzebowania rynku pracy na zawody w momencie kiedy wybierałaś/eś kierunek studiów.
- a. była zdecydowanie wystarczająca
 - b. raczej wystarczająca
 - c. trudno powiedzieć
 - d. raczej niewystarczająca
 - e. zdecydowanie niewystarczająca

13. Oceń, w skali od 1 do 5, swoje szanse na znalezienie pracy w województwie lubelskim
(1 - nie mam żadnych szans, 5 - mam bardzo duże szanse)
w zawodzie wyuczonym na studiach
w zawodzie innym niż wyuczony na studiach
14. Czy zdobywałeś/eś doświadczenie zawodowe przed ukończeniem studiów?
(w trakcie studiów lub wcześniej)
- tak
 - nie → przejść do pyt. 16
15. Jakie były to formy? (wskaż wszystkie właściwe)
- obowiązkowe praktyki
 - dodatkowe - nieobowiązkowe praktyki
 - wolontariat
 - praca w oparciu o umowę cywilnoprawną o dzieło, zlecenia
 - praca na podstawie umowy o pracę
 - własna działalność
 - staż
 - praca nierejestrowana, bez umowy
 - praca w firmie należącej/gospodarstwie należącym do mojej rodziny
16. Czy aktualnie pracujesz? (zatrudnienie w oparciu o umowę cywilnoprawną lub o pracę, własna działalność, staż, praktyki, wolontariat, praca w rodzinnej firmie lub praca nierejestrowana, kontrakt menadżerski)
- tak → przejść do pyt. 30
 - nie
17. Czy jesteś zarejestrowana/y w urzędzie pracy jako osoba bezrobotna?
- tak;
 - nie
18. Jak długo pozostajesz bez pracy? (od ostatniej pracy lub momentu ukończenia edukacji)
- mniej niż 3 miesiące
 - od 3 do 12 miesięcy
 - powyżej roku do 2 lat
 - powyżej 2 lat
19. Czy od momentu ukończenia studiów pracowałeś/eś?
- tak
 - nie → przejść do pyt. 21
20. Jaki był łączny okres zatrudnienia?
- mniej niż 3 miesiące
 - od 3 do 12 miesięcy
 - powyżej roku do 2 lat
 - powyżej 2 lat
21. Czy w chwili obecnej jesteś gotowa/y podjąć zatrudnienie?
- zdecydowanie tak
 - raczej tak
 - trudno powiedzieć
 - raczej nie → przejść do pyt. 29
 - zdecydowanie nie → przejść do pyt. 29

22. Z jakimi największymi barierami spotykasz się poszukując pracy? (wskaz wszystkie właściwe)
- a. niskie zapotrzebowanie na absolwentów po moim kierunku na rynku pracy
 - b. brak doświadczenia zawodowego
 - c. za małe doświadczenie zawodowe
 - d. brak pewnych wymaganych kwalifikacji, kompetencji
 - e. proponowane warunki zatrudnienia są dla mnie nie do zaakceptowania
 - f. brak znajomości własnych możliwości
 - g. brak orientacji jak lub gdzie szukać pracy
 - h. brak kontaktów, znajomości
 - i. inne
 - j. nie dostrzegam barier
23. Które ze sposobów poszukiwania pracy uważasz za najlepsze? (wskaz maksymalnie 3)
- a. targi pracy
 - b. poprzez szkołę np. praktyki, Biuro Karier
 - c. oferty urzędu pracy
 - d. oferty agencji pośrednictwa pracy
 - e. przez rodzinę, znajomych, kontakty
 - f. ogłoszenia w internecie
 - g. ogłoszenia w prasie
 - h. przekazywanie CV bezpośrednio do pracodawców
 - i. inne
 - j. trudno powiedzieć
24. Ile czasu średnio w ciągu tygodnia zajmuje Ci poszukiwanie pracy?
- a. wcale nie poświęcam czasu na poszukiwanie pracy
 - b. poniżej 1 godziny
 - c. 1-4 godziny
 - d. 5-8 godzin
 - e. 9-16 godzin
 - f. powyżej 16 godzin
25. Za jaką minimalną kwotę netto („na rękę”) miesięcznie jesteś gotowa/y podjąć zatrudnienie? (w zł)
26. Co uważasz za swoje największe atuty w kontekście aktywności zawodowej? (wskaz wszystkie właściwe)
- a. kierunek studiów
 - b. odpowiednia długość doświadczenia zawodowego
 - c. doświadczenie zawodowe zdobyte w prestiżowych miejscach
 - d. posiadane sieci klientów i/lub kontrahentów
 - e. określone kwalifikacje lub kompetencje
 - f. wiedza branżowa
 - g. cechy osobowościowe
 - h. gotowość do przekwalifikowania
 - i. mobilność
 - j. posiadanie własnych narzędzi pracy
 - k. inne
 - l. nie dostrzegam atutów

27. Co w przyjęciu propozycji pracy byłoby dla Ciebie najważniejsze?

(wskaż maksymalnie 3)

- a. wysokość zarobków
- b. odległość miejsca pracy od miejsca zamieszkania
- c. dogodne połączenie komunikacyjne
- d. dobra atmosfera w pracy
- e. możliwość awansu
- f. możliwość rozwoju osobistego
- g. możliwość uzyskania doświadczenia
- h. możliwość pracy w elastycznych godzinach
- i. zgodność pracy z zawodem wynikającym z wykształcenia
- j. zgodność pracy z zawodem wynikającym z doświadczenia
- k. zgodność pracy z zainteresowaniami
- l. inne

28. Na co jesteś gotowa/wy, aby uzyskać zatrudnienie? *(wskaż wszystkie właściwe)*

- a. na całkowite przekwalifikowanie w stosunku do posiadanego zawodu wyuczonego/wykonywanego wcześniej
- b. na uzupełnienie posiadanych już kwalifikacji
- c. na stałą zmianę miejsca zamieszkania
- d. na czasową zmianę miejsca pobytu
- e. na stałe dojazdy do pracy do miejscowości odległej od miejsca zamieszkania
- f. na pracę mobilną/w delegacji
- g. na bycie w pełni dyspozycyjnym
- h. na dostosowanie się do różnych godzin pracy np. nocą, w dni świąteczne
- i. na zakup narzędzia pracy np. samochodu, maszyny specjalistycznej, komputera
- j. na założenie działalności gospodarczej
- k. na wykorzystanie wcześniejszych kontaktów - sieci klientów i/lub kontrahentów
- l. żadne z powyższych

Zakończyć wywiad

29. Z jakiego powodu nie jesteś gotowa/wy podjąć zatrudnienia?

(wskaż wszystkie właściwe)

- a. ze względu na stan zdrowia
- b. opiekuję się kimś dzieci, starsi, niepełnosprawni
- c. zajmuję się domem
- d. uczę się
- e. mam świadczenia, które bym utracił/a
- f. obawiam się kontaktów z pracodawcami
- g. nie mam motywacji
- h. mam inne zajęcia, które pozwalają mi się utrzymać
- i. nie jestem gotowa/y na zmianę miejsca zamieszkania
- j. inne

Zakończyć wywiad

30. **Jaki jest to rodzaj pracy?** (*wskaz wszystkie właściwe*)
- a. obowiązkowe praktyki
 - b. dodatkowe - nieobowiązkowe praktyki
 - c. wolontariat
 - d. praca w oparciu o umowę cywilnoprawną o dzieło, zlecenia
 - e. praca na podstawie umowy o pracę
 - f. własna działalność
 - g. staż
 - h. praca nierejestrowana, bez umowy
 - i. praca w firmie należącej/gospodarstwie należącym do mojej rodziny
 - j. kontrakt menedżerski
31. **Jak długo poszukiwałaś/eś pracy po zakończeniu studiów?**
- a. posiadała(a)m już pracę, gdy kończyła(a)m studia
 - b. poniżej 3 miesięcy
 - c. od 3 do 6 miesięcy
 - d. od 7 do 12 miesięcy
 - e. powyżej roku do 2 lat
 - f. powyżej 2 lat
32. **Z jakimi największymi barierami spotkała(a)ś się poszukując pracy?**
(*wskaz wszystkie właściwe*)
- a. niskie zapotrzebowanie na absolwentów po moim kierunku na rynku pracy
 - b. brak doświadczenia zawodowego
 - c. za małe doświadczenie zawodowe
 - d. brak pewnych wymaganych kwalifikacji, kompetencji
 - e. proponowane warunki zatrudnienia były dla mnie nie do zaakceptowania
 - f. brak znajomości własnych możliwości
 - g. brak orientacji jak lub gdzie szukać pracy
 - h. brak kontaktów, znajomości
 - i. inne
 - j. nie dostrzegałam/em barier
33. **Czy wykonywałaś/eś pracę związaną z ukończonym kierunkiem studiów?**
- a. tak
 - b. nie
34. **Czy wykonywałaś/eś pracę niezwiązaną z ukończonym kierunkiem studiów?**
- a. tak
 - b. nie
35. **Od jak dawna nieprzerwanie pracujesz?**
- a. mniej niż 3 miesiące
 - b. od 3 do 12 miesięcy
 - c. od roku do 2 lat
 - d. od 2 lat do 5 lat
 - e. powyżej 5 lat

36. Wskaż, które umiejętności są według Ciebie kluczowe w Twoim obecnym miejscu pracy (*wskaż wszystkie właściwe*)

- a. asertywność
- b. branie odpowiedzialności
- c. budowanie relacji
- d. dążenie do rozwoju
- e. delegowanie zadań
- f. elastyczność
- g. komunikatywność
- h. kreatywność
- i. mobilizowanie innych
- j. myślenie analityczne
- k. nastawienie biznesowe
- l. odporność na stres
- m. organizacja pracy
- n. orientacja na cel
- o. orientacja na klienta
- p. planowanie i koordynowanie
- q. praca zespołowa
- r. profesjonalizm i etyka
- s. samodzielność
- t. sumienność i dokładność
- u. uczenie i szkolenie
- v. wytrwałość i konsekwencja
- w. zaangażowanie
- x. zarządzanie zespołem

37. Na co musiały(a)s być gotowy(a), aby uzyskać aktualne zatrudnienie?

(*wskaż wszystkie właściwe*)

- a. na całkowite przekwalifikowanie w stosunku do posiadanego zawodu wyuczonego/wykonywanego wcześniej
- b. na uzupełnienie posiadanych już kwalifikacji
- c. na stałą zmianę miejsca zamieszkania
- d. na czasową zmianę miejsca pobytu
- e. na stałe dojazdy do pracy do miejscowości odległej od miejsca zamieszkania
- f. na pracę mobilną/w delegacji
- g. na bycie w pełni dyspozycyjnym
- h. na dostosowanie się do różnych godzin pracy np. nocą, w dni świąteczne
- i. na zakup narzędzia pracy np. samochodu, maszyny specjalistycznej, komputera
- j. na założenie działalności gospodarczej
- k. na wykorzystanie wcześniejszych kontaktów - sieci klientów i/lub kontrahentów
- l. żadne z wymienionych

38. Na podstawie własnego doświadczenia wskaż czynniki kluczowe dla znalezienia aktualnej pracy (*wskaż maksymalnie 2*)
- możliwość skorzystania z pomocy oferowanej przez instytucje
 - możliwość uzyskania pożyczki/kredytu bankowego
 - możliwość uzyskania rekomendacji rodziny/znajomych przy staraniu się o pracę
 - korzystna koniunktura rynku
 - możliwość podjęcia pracy w firmie rodziny/znajomych
 - żadne z wymienionych
39. Co uważasz za swoje największe atuty w kontekście aktywności zawodowej? (*wskaż wszystkie właściwe*)
- kierunek wykształcenia
 - odpowiednia długość doświadczenia zawodowego
 - doświadczenie zawodowe zdobyte w prestiżowych miejscach
 - posiadane sieci klientów i/lub kontrahentów
 - określone kwalifikacje lub kompetencje
 - wiedza branżowa
 - cechy osobowościowe
 - gotowość do przekwalifikowania
 - mobilność
 - posiadanie własnych narzędzi pracy
 - inne
 - nie dostrzegam atutów
40. Oceń w skali od 1 do 5 zadowolenie ze swojej pracy (*1 - całkowity brak zadowolenia, 5 - pełne zadowolenie*)
- z zarobków
- z pozostałych aspektów pracy
41. Jaki dochód netto („na rękę”) miesięcznie osiągasz dzięki pracy? (*w zł*)
-
42. Określ ogólnie, w skali od 1 do 5, w jakim stopniu wykorzystujesz w pracy wiedzę i umiejętności zdobyte na studiach? (*1 - nie wykorzystuję ich wcale, 5 - wykorzystuję je w codziennej pracy*)

Zakończyć wywiad

[illegible]

[illegible]

wuplublin.praca.gov.pl

WOJEWÓDZKI URZĄD PRACY
W LUBLINIE

Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie
Wydział Badań i Analiz

ul. Obywatelska 4, 20–092 Lublin

sekretariat: tel. 81 463 53 00

wuplublin.praca.gov.pl

e-mail: sekretariat@wup.lublin.pl

ISBN 978-83-63826-39-0